

ROOM

O kiun vëh e' o kiun pe Pöl ne' to kiun ke ra napan va po vaman varih to te' voh ne Room. E Pöl to kiun o puk vëh e' he te' non Kōrin. Pare' vahik, ko he' e kōovo ne to poka' voh ne e Fibi'. Ke' te' o kiun pamëh manuh pa vōön apuh va Room manih pa muhin va Itali'. Manuh Room to te' voh non a te' sunön apuh pa napan va Room, a ëhnaneah e Sisa'. A vōön apuh pamëh to apuh oah non a ma meh vōön va pa muhin va Itali'.

E Pöl to iu vavaasis non raeo pan, ea a napan kurus to nok voh ee pa taate hat pa matan e Sosenën. Ivëhkëk, ea to hikta antoen no a tavus vavih pa ma kiu koman pea me a ma taate' vih pea. E Sosenën se nok a ra ka tavus vavih ko ihan anoe këh en pea pa ma taate' hat pea, pa ö na se keh vaman varoe kuru e Ieesu' Kristo.

E Pöl to iu nö voh non Room pa vakikis a napan va po vaman to te' ne nën manih pa kiu pe' pa vatvus a soe. A napan va po vaman poë varih, a ma paeh va pee, rö Jiu', ka ma meh voh ro Grik. Manih po kiun vëh ne' to vavaato suk non a ma vavih pe' me o va'aus ne' to kon.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A ma potan avih me a ma kokoman va po kiun vëh. 1:1-17

Ea kurus a napan no a ma taate' pea to hat, ivëh ka se taum ö kamis manih pe Sosenën. 1:18-32; 2:1-29; 3:1-20

Ea to hikta onöt no a taum koe in a kiu va pa ö ne Sosenën to kon hah a ra manih pa pënton

a ma soe vapenpen. Ea se taum koe varoe pa ö
ne ea se vaman e Ieesu' Kristo. 3:21-31; 4:1-25
Manih pa vatös pea me Kristo ea se taum o to'to'
voon me o to'to' tamoan. 5:1-21; 6:1-23; 7:1-
25; 8:1-39

A napan va Israel ivarih to koe voh ee pe
Sosoenën, ivëhkëk, amot ne' se nok raoe kee
hah ee manuh po kum pe'. 9:1-33; 10:1-21;
11:1-36

A ma taate' totoopin, ne ea a napan va po vaman
se suksuk no. 12:1-21; 13:1-14; 14:1-23; 15:1-
13

O iu pe Pöl, me a soe ataaton pe', me a soe vakikis
pe'. 15:14-33; 16:1-27

A Pusun In A Kiu Ne Pöl To Nok

¹ Eö' e Pöl, eö' a te' kikiu pe Ieesu' Kristo. E' to
vaeo voh a neo' pa nok a kiu aposol. Pare' vate' en
peö' marën a vatvus a soe vih pe Sosoenën.

² A soe vih pamëh ne Sosoenën to soe vaman ke
voh o te' vanënën soe pe' pan, ee se kiun, ka soe
pamëh to pet non po Puk Vapenpen pe Sosoenën.

³ A soe vih pamëh to vahutët suk non e Sunai'eah
vëh to tavus te' voh manih po vute' pa Te' Sunön
vëh e Devit.

⁴ Ka sun tane' hah pe' pa nap mët no a Tuvuh
Vasio' to vataare va en pea manih pan, e Sosoenën
to vate' poan vamanih pe Koa' koman pe', to te' me
non o kikis apuh. E' ivëh e Ieesu' Kristo e Sunön
pea.

⁵ Manih pa ëhnan e Ieesu' ne Sosoenën to uru-
ruan a möm, pare' he' en pemöm pa kiu aposol. E'
to he' a möm a kiu pamëh, kemöm hara' vaeö rakah
e nem pa nok a kiu vëh, pa vatvus a soe pe' manih

pa ma kum te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee tēnan, pare vaman. Suk a ö nee se kë a ehneeah.

⁶ Eöm me varih a napan va Room, eöm to te' hop e nem manih po vakum pe Ieesu' Kristo. E' to vate' voh en peöm, köm se vatet a soe pe'.

⁷ Ivēh, kö' kiun nös a soe va'ih, parö' vanö ka nös neöm a napan va po vaman to te' nem manem Room. E Sosenēn to iu a no neöm, pare' vate' voh en peöm, köm tavus em o te' vivihan va po kum pe'. Eö' to hin suk a nös neöm pan e Sosenēn e Tamaara, me e Sunön pea, Ieesu' Kristo, se he' a neöm o vakamö', me o ururuan pe'.

E Pöl To Kehkeh Ep Non Pa Napan Va Room

⁸ Vamomoaan nö' to iu soe vavihvih ke no' na e Sosenēn pa ehnan e Ieesu' Kristo, suk eöm. Suk ataeah, a napan kurus va po oeh vēh to tēnan vahik voh ee po vaman peöm o kikiis rakah.

⁹⁻¹⁰ Eö' to kikiu rakah me no' sih o kupu peö' manih pe Sosenēn pa vatvus a soe vih va pe Sunai'eah. Ke Sosenēn koman to nat e non pan, a taate' hin peö', e' a man. A ma hin kurus peö' nö' to hinhin suk a no' neöm. Eö' to hinhin no' sih e Sosenēn pan, e'e' se va'aus a neöm. Ka ma tamooaan nö' to hinhin no' eah sih pan, e' se keh iu non, e' se vataare a neo' ta hanan kö' nö nös pa ep ka neöm.

¹¹ Eö' to soe va nēn, suk eö' to iu rakah no' a nö nös pa ep a ma matēēneöm, marēn a vaato me a neöm, suk a ma tah vih ne Sosenēn to nok voh ka ra. Eö' to iu va'aus no' a neöm pa vaman vakis e Ieesu'.

¹² A tah nö' to kehkeh soe rakah no' ivēh pan, eö' to iu no' a nö nös, marēn a ö nö' se va'aus a neöm po

vaman peö', köm va'aus a neö' po te' vaman peöm, ka se vava'aus hah a no pa sun vakis pa vatet a ma iu pe Sosoenën.

¹³ Ken kea peö', eö' to iu no' a ö nöm se nat vavih va nem manih pan, a ma poen kurus nö' to kehkeh nö no' nös manem peöm, ivëhkëk, e' to te' non a tah to susunpip a non neo' pa nö nös pa va'aus a neöm, ko vaman peöm se apuh, pare' kikis. Eö' to iu rakah me e no' pa va'aus a ma meh va peöm pan, ee se panih, kö he' a ma to'to' pee pe Ieesu'. Vamanih pa ö nö' to va'aus vavoh a ma meh kum te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.

¹⁴ Eö' to te' me no' a ötop manih pe Sosoenën, ivëh, kö' te' me no' a kiu nö' se nok manih pa napan varih to vavatet totoopin ne a ma taate' po Grik, me ro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Grik. E' a kiu me peö', pa nö manuh po te' varih ro natnat vörep, me ro te' varih to hikta siku va'puh voh.

¹⁵ E' a pusun in a ö nö' to iu vörep rakah suk no' a vatvus a soe vih pe Sosoenën manih peöm, a napan varih to te' nem manih Room.

A Napan To He' Tonun A Soe Vih Kikis Pe Sosoenën

¹⁶ Ivëh, kö' hikta potpoet no' pa vatvus a soe vih pe Ieesu' Kristo, suk ataeah, a soe vih pamëh, e' a ö ne Sosoenën to kikiu vakis koe non pa kon hah a napan varih to vaman ne. O Jiu' to kon momoaan voh ee pa soe vih pe Sosoenën, ka kuru vëh no te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se kon varu' ee pa soe pamëh.

¹⁷ Manih pa soe vih pe Sosoenën no a taate' pe' a totoopin, a soe vih pamëh to soe non pan, a napan to vatompoan vavih me voh ee pe'. Ka

taate' pamëh se tera' tane' ma' po vaman kikis pe Sosoenën, pare' öök ma' po vaman pa te', vamanih pa ö no a soe to kiun va non,

“A te' no a taate' pe' to totoopin se te' to'to' e non, suk o vaman varoe.” *Hab 2:4*

¹⁸ Ivëh, ka nat vateera' e no po vakmis pe Sosoenën se tane' ma' manuh pa vöön va kin, e' se tavus vateera' po te' varih to nonok ne sih a ma taate' hat. Pare kokoaan ne a taate' man pe Sosoenën pa ma taate' hat koman pee.

¹⁹ E' to maaka e non pan, ee to kokoaan e ne pa taate' man pe Sosoenën, suk ataeah, e Sosoenën to punö' voh en pa vatvus vateera' ea manih pee, kee nat vateera' e ne pe', suk a ma tah varih ne' to vatvus vateera' voh.

²⁰ Taneo non po poen ne Sosoenën to nok voh o oeh me a ma moeh tah kurus, pare' öök non kuru, a napan to maaka e ne pa ma taate' pe Sosoenën, a ma taate' poë varih, a taate' vasio', me o kikis pe' na to hikta onöt no a ep. Ke' te' va i non manih pan, e Sosoenën to nok voh a ma moeh tah kurus, ka tah pamëh nee to maaka e ne pan, o kikis pe' to hikta onöt non a hikrom, pe' e' koman e Sosoenën. Ivëh, kee hikta te' me ne tah pusun in a ma taate' hat pee.

²¹ Ee to nat e ne pe' e Sosoenën, ivëhkëk, ee to hikta kë ne poë, pare hikta nat ne pa soe vavihvih ke poë, suk a ma tah ne' to nok. A ma kokoman pee manih pe Sosoenën to örakuk ee. Ee to hikta onöt ne a maaka in a kiu pe Sosoenën, suk a ma komëëre to popoen, pare nun.

²² Ee to sosoe ro e ne pan, ee ro natnat, ivëhkëk, ee ro te' o papön.

²³ Ee to koe ee pa vasunön e Sosoenën to'to' tamoan, to te' me non o kikis. Ee to panih a taate' va pa vasunön e Sosoenën, pare këëkë vapiun e ne pa ma ta nö'nës, to matan va ne po te', me ro növan, me ro tah poa, me ra ma moeh tah varih to ëpëp vah ne sih po oeh.

²⁴ E' a ö pamëh ne Sosoenën to vakmis suk va i rapoë manih, e' to vaonöt raoe pa nok a ma taate' nö a ma komëëre to ta' raoe, kee nok. Ivëh, kee nonok tane' ne a ma taate' hat to vapoet e ne pa ma sioniire.

²⁵ A ma napan poë varih to koe ee pa vaman a ma tah man ne Sosoenën to vataare suk hah voh ea, ee to vatet vapiun ee pa ma taate' piuk va pa vasunön a ma tah ne Sosoenën to nok voh. Ivëh, kee koe suk a ö nee se këëkë tamoan ne a ëhnan e Sosoenën.

²⁶ E' a pusun in a ö ne Sosoenën to vakmis suk raoe. Ivëh, ne' to vaonöt suk raoe a vatet a ma iu koman pee. A ma taate' vapoet poë varih, ivarih, o köövo to koe ee pa koroh me a ma voe pee, pare koroh vapiun hah me ee po upöm köövo.

²⁷ A pah taate' avoe' pamëh to te' öök e non pa kën voe. A kën voe to koe ee pa koroh me a ma köövo pee, pare iu vapiun e ne pa koroh me ro upöm voe. Ivëh, nee se kon suk rakah ee po kamis apuh pa ma taate' nee to nonok ne.

²⁸ E' to te' akuk va kov e non manih, ee to vaörakuk e ne pa nat vavih e Sosoenën. Ivëh, ne Sosoenën to vakmis suk raoe pa ö ne' to vaonöt raoe pa vatet a ma kokoman örakuk pee, pare nok a ma taate' to hikta te' totoopin ne.

²⁹ A pap napan poë varih to puh rakah ne pa ma moeh vu taate' hat. A ma taate' nee to nonok ne,

to para' hat vörep, ka ma taate' poë varih, ivarih, a taate' puhio' o upöm te', me a taate' ip te', me a taate' vaheheve, me a taate' piuk o upöm te'. Me a taate' kokoman vahat o upöm, me a vasoe tonun o upöm te'.

³⁰ Pare te' ne pa soe a ma soe to mirö' rakah e non pa ehneëro upöm te'. Ko rës e ne pe Sosenen, pare sisirö' te'. Ko kë peah koman hah a ne, me a taate' moko' rivon, pare nat vavih rakah ne a koman këh a ma taate' voon va pa mirö' ro upöm te', pare hikta iu tēnan ne a ma soe pa ma tamēere, me ra ma sinēere.

³¹ Ee to nonok pinpiun, pare hikta nat ne pa öt vakis a ma soe nee to noh me o upöm te'. Ee hikta nat ne pa iu a ma kēn poēere. Ee to rës e ne pa uruan o upöm te'.

³² Ee to nat ro e ne pa ö ne Sosenen to vapöh kokoman voh en pa ö ne' to soe vamanih pan, o te' varih to nonok ne sih a ma vu taate' hat poë varih, se mēt ee. Ivēhpēhkēk, ee to nonok vaveos avoe' e ne pa ma taate' poë varih. E' hikta te' non pan, a ma taate' varoe poë varih, ahik, ee to sosoe pet e ne pan, e' to te' vih e non pa ö no upöm te' se nonok avoe' e ne pa ma taate' poë varih.

2

O Vahutēt Pe Sosenen O Totoopin

¹ E Sosenen to kiiki non o te' hat, ke eöm varih o te' to kiiki nem o te' poë varih, eöm va'peh to hikta te' me nem ta pusun in a taate' kiiki, suk eöm to kiiki koman hah a nem pa tēem neöm to kiiki nem o upöm te'.

² E Sosenën se kiiki a ma taate' po te' varih to nonok ne sih a ma taate' hat, ka nat e no pa taate' kiiki pe' to vih, pare' totoopin.

³ Eöm po'? Eöm to te' akuk va e nem manih po upöm te'. Vahvanih, kôm kiiki nem a ma taate' po te' varih to nonok ne sih a ma taate' hat, ivëhkëk, eöm koman to nonok e nem pa ma taate' hat poë varih? Eöm kës to koman nem pan, eöm se vaniu këh em po vakmis vëh ne Sosenën se he' a neöm? Ahik rakah!

⁴ E Sosenën to vih tamoaan rakah ke non sih peöm. Vahvapo'ni, kôm vaörakuk e nem pe Sosenën? E' to anoeh rakah e non sih peöm se panih. Pare' hikta nat non sih pa kiiki oho' a ma taate' hat peöm. Ivëhkëk, eöm to vaörakuk rakah e nem po iu pe'. Eöm to hikta nat pö' nem, ha? E Sosenën to anoeh e non sih peöm pan, eöm se panih a ma taate' hat peöm.

⁵ Ivëhkëk, eöm to para' vatösoe, paröm hikta iu panih nem a ma taate' hat peöm. Manih pa ma taate' poë varih, eöm koman to nonok e nem pa ma hanan nöm se taum koe in o kamis. Ko poen no vahutët apuh pe Sosenën se tavus, e' se vataare en peöm po vakmis pe'. Manih po poen pamëh ne Sosenën se kiiki vatoe rakah en pa ma napan kurus.

⁶ E Sosenën se piun suk rakah en pa ma taate' no a papaeh a te' to nonok non.

⁷ A ma pah te' to suksuk vakis rakah ne sih a taate' vih, pare iu rakah ee pa hanan vih va pa te' va'peh me Sosenën manih pa vöön va kin. Ee se kon o ëhnan apuh me a tasun vëh no a mët to hikta antoen non a vahik. E Sosenën se piun ke raoe o

to'to' tamoan.

⁸ Ivëhkëk, o upöm te' to kehkeh kë koman hah ne a ma tasun pee manih po oeh. Pare koe ee pa ma tah man ne Sosoenën to vataare voh. Ko vatet vapiun ee pa ma taate' to hikta te' totoopin ne. Ivëh, ne Sosoenën se piun suk a ma taate' hat pee po vakmis pe'.

⁹ A punis me o kamis apuh rakah se tavus manih pa napan varih to vavatet ne sih a ma taate' hat. Ka kuru vëh, o Jiu', me ro te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee va'peh se kon kurus ee pa punis, me o kamis apuh pamëh.

¹⁰ Ivëhkëk, e Sosoenën se he' a tasun apuh po te' varih to te' ne sih pa nok a ma taate' vakamö', me a taate' ta, manih po te' varih to nonok ne a ma taate' vih. O Jiu' to kon momoan voh ee pa tasun apuh, ka kuru vëh no te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se kon varu' ee pa tasun pamëh.

¹¹ E Sosoenën to kiiki non sih a taate' pa napan pa paeh a taate', suk e' to hikta ëh non e retereh to te' ne po kum poanheh.

¹² E' to te' va non manih, a napan varih to hikta te' ne paan in o Vavaasis pe Mosës, * pare nonok vatëh ne sih a ma taate' hat, a taate' hat koman pee ivëh, se vaho' en pee po vahutët, kee ro ee. Ka napan varih to nat voh ee po Vavaasis pe Mosës, pare nonok ne a ma taate' hat, e Sosoenën se vatet en pa soe vëh to kiun non po Vavaasis pe Mosës, pare' kiiki en pa ma taate' hat po te' poë varih. Ke

---

* **2:12:** [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na po tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

ee me se ro ee.

¹³ O te' varih to vapëpënton akuk ne o Vavaasis pe Mosës, ee to hikta antoen ne a tavus a kën poan e Sosoenën. Ahik. O te' varoe varih to pënton o Vavaasis pe Mosës, pare vatet, ee varoe to antoen ne a tavus a kën poan e Sosoenën.

¹⁴ E' to te' va non manih pan, a napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee to hikta te' ne paan o Vavaasis pe Mosës, a napan poë varih se keh vavattet rakah ne a ma taneah no a taate' pee to soe non, ee se nat e ne pa taate' hat, me a taate' vih. Manih pa ma kokoman pee e Sosoenën to vaho' en po nat pamëh manih pee. Ee to nat koman e ne pee to te' e ne paan in a taate' koman pee.

¹⁵ Manih pa ma kokoman pee, nee to nat e ne pa taate' hat, me a taate' vih. Vamanih pa ö no Vavaasis pe Mosës to soe va non. Ke' a tah pamëh to vataare en pea pa taate' pee. A ma meh poen no a ma kokoman pee se soe ken pee pa taate' nee to nok to hat, ke', a taate' nee to nok, to vih.

¹⁶ A ma tah kurus varih se tavus vahik po poen ne Sosoenën se soe ke Ieesu' Kristo, ke' kiiki a ma kokoman vakooan pa napan. Vamanih pa soe vih pe Sosoenën vëh nö' to sosoe no' se tavus.

A Napan Va Israël To Koman Ne Pan A Taate' Pe Mosës Se Va'aus En Pee

¹⁷ Eöm varih o Jiu', eöm to sosoe em sih pan, “Emöm o vute' totoopin rakah pe Sosoenën.” Ivëh, köm koman kës nem pan, o Vavaasis pe Mosës se va'aus en peöm, ha? Ahik rakah.

¹⁸ Eöm to nat voh em po Vavaasis pe Mosës, paröm nat e nem pa ma tah ne Sosoenën to iu

non, paröm inan e nem pa ma tah a pa'puh, suk o Vavaasis pe Mosës to vaasis a neöm.

¹⁹ Eöm varih o Jiu' to koman nem sih pan, eöm to vovoh ke nem o te' kekeho', paröm te' va nem manih po ëman pa napan varih to te' ne sih pa popoen.

²⁰ Paröm koman nem pan, eöm se vavaasis a nap papön pa ma taate' vih, kee nat ne nonok ne a ma taate' hat. Paröm antoen e nem pa vavaasis o te' varih no a ma kokoman pee to hikta te' natsean ne. Eöm to te' me nem o Vavaasis pe Mosës, ivëh, kôm koman nem pan, eöm to nat e nem pa ma moeh tah kurus me a soe man.

²¹ Eöm varih to vavaasis nem sih o upöm te'. Vahvapo'nih, kôm hikta vavaasis koman hah a nem? Eöm to sosoe vakis rakah ke nem sih po upöm te', pan ee se nat ne kakaveo ne. Vahvapo'nih, kôm kakaveo e nem?

²² Eöm to sosoepip nem sih o upöm te' pan, ee se nat ne te'te'vaasi' ne. Vahvapo'nih, kôm te'te'vaasi' e nem? Eöm to rës e nem pa ma ta nö'nës. Vahvapo'nih, kôm kakaveo ta nö'nës e nem pa koman a ma iuun hinhin apuh pa napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'?

²³ Eöm to kë koman hah a nem sih, suk eöm to koman nem pan eöm to nat e nem po Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk, a tëëm nôm to kök o Vavaasis pamëh, a ma upöm te' se ep a taate' nôm to nok, pare kö ee pe Sosenën.

²⁴ E' to te' man rakah e non, suk o Puk Vapenpen pe Sosenën to soe non pan,

“O te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ee se soe o'oah ee pa ëhnan e Sosenën,

suk a ma taate' peöm o Jiu'." *Ais 52:5, Ese 36:20*

²⁵ Eöm se keh vavatet nem o Vavaasis pe Mosës, paröm pe a ma ö kokoaan peöm, a, e' a taate' vih rakah i pamëh. Ivëhkëk, eöm se këh kök o Vavaasis pamëh, e' to ep va e non manih peöm a ken voe nee to hikta pe voh a ma ö kokoaan peöm.

²⁶ A ken voe varih to hikta pe voh a ma ö kokoaan pee se keh vavatet ne o Vavaasis pe Mosës, a tasun kës pamëh se ep va e non manih pee to pe voh ee?

²⁷ A ken voe varih to hikta pe voh a ma ö kokoaan pee, ivëhkëk, ee to vavatet vavih ne o Vavaasis pe Mosës, a ken voe poë varih to vataare e ne pan, e Sosoenën to nok a taate' totoopin, pa ö ne' to vateen a neöm o Jiu', suk eöm to kök o Vavaasis pe Mosës. Eöm to vavatet e nem pa taate' va pa pe a ö kokoaan, ivëhkëk, a taate' pamëh hikta se va'aus a no neöm pa vaniu këh o kiiki pe Sosoenën.

²⁸ E' to te' man rakah e non, suk e voe se tavus ro en pa to Jiu', e' hikta se te' non pan e' a to Jiu' vamaman. Ivëh, ke voe se keh pe ro en, a tah pamëh hikta soe non pan, e' a to Jiu'.

²⁹ Ivëhpëhkëk, a to Jiu' vamaman rakah ivëh, no a ma kokoman pe' to tane' non ma' po kupu pe'. Ivëh, kee se keh pe a ö kokoaan po te', suk a ö nee to vavatet ne a ma kiun va po Vavaasis pe Mosës, a tah pamëh hikta vataare vamaman non pan, ee ro Jiu'. A te' se vatompoan varoe me e Sosoenën pa tëem no a Tuvuh Vasio' pe Sosoenën se pe o kupu pe' vamanih pa ö no a te' to pe a ö kokoaan pe'. A napan hikta se kë ne a te' pamëh, ivëhkëk, e Sosoenën se kë en pe'.

3

A Taate' Hat To Hikta Onöt Non A Mirö' A Taate' Vih

¹ A to Jiu' vamaman ivëh, a te' to vatompoan me e Sosenën pa tääm no a Tuvuh Vasio' to pe o kupu pe', ke' te' va non manih pa ö no a te' to pe a ö kokoaan pe'. A soe pamëh se keh te' man non, e' se va'aus vah va po' in a te' vëh nih to tavus pa to Jiu'?'* Me a vih taeah po' no a taate' va pa pe a ö kokoaan se va'aus vah va in a te' pamëh?

² E' to te' man rakah e non pe' se va'aus en pa te' pa ma hanan peo. Vamomoaan rakah ne Sosenën to he' voh a ma soe, kee kiun po Puk Vapenpen pe' pan, ee se matop ne ko he' pet o upöm te'.

³ Ko upöm Jiu' se keh hikta vatet totoopin a soe pe Sosenën, a taate' vatösoe pee onöt kës e non pa panih o kokoman pe Sosenën pa nok a tah ne' to soe voh?

⁴ Ahik rakah, ea to nat e no pe Sosenën to hikta nat non pa soe o piuk, ivëhkëk, a napan kurus ee o pikpiuk. E' to te' va e non manih pa soe pe Sosenën nee to kiun voh to soe va non manih pan, "E' se pah tavus vateera' rakah en,

eën to pah te' vatotoopin suk e nom pa ö tooto va pën.

Ka napan se keh koman ne a vaho' a oah po vahutët,

ee to hikta onöt ne a vöknaah a oah." *Sng 51:4*

⁵ Ea se po' soe vanih pa ö no a taate' hat pea to vatvus vateera' en pa taate' totoopin pe Sosenën?

---

* **3:1:** Manih pa taate' po Jiu' e taman se keh vatvus e koa', e koa' pamëh se te' non po vute' pe taman.

Eö' to to va nën, eö' to tooto ke no' pan, o te' tooto pinpiun. Ivëh, ka onöt kës e no pa soe pan, e' to ep vahat e non pa ö ne Sosoenën se vakmis a ra?

⁶ Ahik rakah! E Sosoenën se keh hikta onöt non a vakmis a ra, e' me to hikta onöt non a kiiki a napan kurus varih po oeh. Ivëhkëk, ea to nat e no pe' se kiiki en pa napan kurus varih.

⁷ Aeoh, e' to te' akuk va e non manih po kokoman pa te' vëh to soe vamanih pan, “A soe piuk peö' se keh vatvus vateera' in a soe man pe Sosoenën, ka tah pamëh se nok a ëhnan apuh pe Sosoenën ke' tavus va'puh oah en, ivëh, ke' te' vahvapo' non nih ke' popoka' e non peö' a te' nonok hat, ko piun vahat en peö'?”

⁸ A soe pamëh se keh te' man non, e' to vih e non pa ö na se soe vamanih, “Ea se nok a taate' hat, ivëh, ka taate' vih se tavus.” E' to te' man e non po upöm te' to soe pan, eö' to soe va nën, ivëh, kee vasosöë me e ne peö'. Ivëhkëk, e' to hikta te' non pan, e' a soe peö'. Po poen ne Sosoenën se kiiki a napan, o kiiki pe' se te' totoopin e non.

⁹ Eöm kës to koman nem pan, ea ro Jiu' to vih oah e no po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'? Ahik! Eö' to poka' kurus voh eo' pa napan varih o Jiu' me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ea kurus to te' no paan o kikis va pa taate' hat.

¹⁰ E' to te' akuk va kov e non manih, pa soe pe Sosoenën vëh nee to kiun voh to soe va non manih pan,

“Ahikta pah te' to te' totoopin non.

Ahik rakah!

¹¹ A hikta pah te' to maaka rakah non a taate' totoopin pe Sosoenën.

Ka hikta pah te' to vavaiu non sih e Sosoenën,
marën a kë a ëhnaneah.

12 A napan kurus to he' tonun voh ee pe Sosoenën,
pare örakuk pa matan e Sosoenën.

Ahikta pah te' to nonok vavih non sih,
Ahik rakah!"

Sng 14:1-3

13 "A ma rivoevere to koa
ko te' uhio' e ne pa kove' te' mët to panan non.

Ka ma meëre to vavatvus ne sih a ma piuk," *Sng*
5:9

"ka ma vaato pee te' hutët e ne po kuru'
vamëtmët."

Sng 140:3

14 "Ee to vapöpöötan ne sih o upöm te',

pare sosoe ne sih a ma tah to vahara' vahat e
ne pa napan."

Sng 10:7

15 "A ma tamoaan nee to te' vamatop vavi' e ne pa
ip vamët ro upöm te'.

16 A ma tamoaan nee to vavih vah ne,
pa mirö' a napan me a he' punis raoe.

17 Pare hikta te' vakamö' me ne o upöm te'." *Sng*
59:7-8

18 "Pare hikta ta ne e Sosoenën,
ko naöp i ne poë."

Sng 36:1

19 Ivëh, ka nat e no pa ma soe tera' pe Sosoenën
varih to soe ne pan, o te' varih to te' ne paan o
Vavaasis pe Mosës, ee to hikta onöt ne a vonih a
ma taate' hat pee. Ivëh, no a napan kurus varih po
oeh avoes se sun suk po kiiki pe Sosoenën.

20 Suk ahikta pah te' to onöt non a vonih manih
pa taate' hat pa matan e Sosoenën. Ahik, o Vavaa-
sis pe Mosës to onöt e non pa vataare a ra a ma hat
na to nonok no sih.

*A Te' To Vaman Non E Ieesu' Kristo E' A Te' Vih,
Pare' Te' Me Non O Ĕhnan Vih*

²¹ Ivėhkėk kuru, e' to tavus vateera' en, e Sosenėn vėh no a taate' pe' a totoopin, to soe vateera' voh en pan, a napan varih to vatompoan vavih me ne poė. Ko vatompoan pamėh hikta se tavus suk non a taate' va pa vatet o Vavaasis pe Mosės. Moaan rakah voh no Vavaasis pe Mosės, me o Vavaasis po Te' Vanėnėn Soe, to vavaato suk voh e ne pa hanan pamėh.

²² Ko vatompoan pamėh se tane' ma' pa ۆ no te' varih o Jiu', me ro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se vaman e Ieesu' Kristo. Suk e Sosenėn to ep kurus e non pa napan to te' va e ne manih pa pah ۆ.

²³ Suk ea kurus rakah a nap nonok hat. Para hikta iu vatet no a taate' pe Sosenėn.

²⁴ Ivėhkėk, e Sosenėn to vatompoan rakah me voh en pea manih pa taate' ururuan pe'. E' to antoen e non pa nok ka ra a tah pamėh, suk e' to vanۆ ma' e Ieesu' Kristo pa voen hah a ra, pare' kon hah a ra manih pa mėt pe'.

²⁵ E Sosenėn to vataare voh a napan a ۆ ne Ieesu' se mėt vah va vamanih pa tah nee to ės ke na e Sosenėn marėn a vahik o heve pe'. E' to nok va nėn manih pa napan, pa tėem nee to vaman ne pan, e Ieesu' to mėt suk rae. E Sosenėn to nok a tah pamėh pa vataare a napan, pan e' a totoopin, suk ataeah, a tėem vamomoaan voh ne' to tۆ ke voh a napan, ko hikta vavakmis tiroė' voh non o te' varih to nonok ne a ma taate' hat.

²⁶ Kuru e Sosenėn vėh no a taate' pe' a totoopin to soe pan, a napan varih to vatompoan vavih me

ne poë, pare vaman ne poë, o vaman pee, me o vatompoan pee, to vataare e non pa napan kurus, pe' a te' totoopin, pa ö ne' to vatompoan me a napan varih to vaman e Ieesu'.

²⁷ Ivëh, ke ea ro Jiu' varih to vavatet no sih o Vavaasis pe Mosës, ea onöt kës e no pa kë koman hah a? Ahik rakah! Ahikta tah na se këëkë koman suk hah a no, suk ataeah, e Sosoenën to soe tavus voh en pan, a hikta pah te' to onöt non a vatompoan me eah pa ö ne' se keh vavatet varoe non o Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk, e' to soe varoe pan, a te' se vatompoan me non poan, pa ö ne' se vaman varoe e Ieesu'.

²⁸ Ea to soe va nën, suk ea to nat e no pe' to te' man e non, pan o vaman varoe pea ivëh, se vataare a ra a ö na to vatompoan vavih me e no pe Sosoenën. Ka hik manih pa ö na se keh vavatet varoe no o Vavaasis pe Mosës.

²⁹ Eöm kës to koman nem pan, e Sosoenën se kon varoe o Jiu', pare' hikta se kon me non o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'? Ahik rakah! E' se kon me en po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.

³⁰ E Sosoenën varoe a paeh to antoen non a vatompoan vatotoopin me ro Jiu' pa ö nee se keh vaman e Ieesu' Kristo, suk e'e' varoe kuru a paeh to te' voh non. Me e' varoe se vatompoan vatotoopin me ro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', pa ö nee se keh vaman e Ieesu' Kristo.

³¹ Eö' kës to onöt e no' pa mirö' o Vavaasis pe Mosës, pa a ö nö' to vavaasis no' pan, e Sosoenën to vatompoan vavih varoe me non sih a napan pa ö nee se keh vaman e Ieesu' Kristo? Ahik rakah! O vavaasis peö' to soe va non manih pan, o Vavaasis

pe Mosës o pöh kikis to soe non pan, a napan kurus to teen voh ee pa hat.

4

Manih Po Epep Pe Sosoenën, E Abraham A Te' Vih Rakah

¹ Ivëh, ka nat e no pan, a soe to kiun non po Vavaasis pe Mosës to te' man e non. Ivëh, ka se kokoman vavih rakah pa soe ne sipuura napan va Israël, e Abraham to taum voh, e' a soe man.

² E' se keh te' man non pan e Abraham to nonok voh non a ma taate' vih, ka taate' vih pamëh nok poan ke' tavus en a te' totoopin pa matan e Sosoenën. Ivëh, ke' onöt kës e non pa kë koman hah a ëhnaneah? Ahik rakah! E Sosoenën to hikta koman non pan a tah pamëh to te' man non.

³ Ea to nat e no pa pusun in a ö ne Abraham to tavus suk voh a te' totoopin pa matan e Sosoenën, suk ataeah a soe to kiun non po Puk pe Sosoenën to soe non pan,

“E Abraham to vaman voh a soe pe Sosoenën,
ivëh, ke Sosoenën poka' en pe',
a te' totoopin.”

Jen 15:6

⁴ A te' to kiu moni' non sih, ko voen pe' hikta te' va non manih pan o he', ahik, o voen pe' to te' va non manih pa tah ne' to kikiu suk non.

⁵ Ea to nat va no manih pan, o te' varih to hikta vavatet ne o Vavaasis pe Mosës, ee to teen e ne pa hat. Ivëhkëk, ee to vaman e ne pe Sosoenën vëh to popoka' non sih a napan pan, ee ro te' totoopin. E Sosoenën to ep non o vaman pee, pare' popoka' e non pee o te' totoopin. E Sosoenën to poka' a

napan o te' totoopin to te' va non manih, po he' ne' to he' raeo.

⁶ A Te' Sunön vëh e Devit to soe voh en pa pah tah pa ö ne' to soe pan, a te' to te' me non a tasun vih pa ö ne Sosenën to ep va in non poan manih pa te' totoopin, e' hikta se vavatet ro non o Vavaasis pe Mosës. E Devit to soe vavoh manih pan,

⁷ “Vaeö rakah po te' varih to he' tonun voh o Vavaasis pe Mosës,
ivëhkëk, e Sosenën to ururuan raeo,
pare' ihan anoe voh en pa ma hat pee.

Oman, ee se vaeö rakah,
suk ataeah, e Sosenën hikta kute' hah non pa ma taate' hat pee.

⁸ Vaeö rakah pa te' vëh ne Sosenën to hikta ep hah va non manih pan,
e' to teen non ta hat pe'.” *Sng 32:1-2*

⁹ Ivëh, ka tasun vih pö' pamëh to te' suk varoe pö' non a ra o Jiu' pe' a ö na to pe voh a ö kokoaan va pa sioniira? Ke' a tasun vih pö' pamëh to te' suk varoe pö' non o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' varih to hikta pe voh a ö kokoaan va pa sioniire? Ea to nat e no pa soe to kiun non manih po Puk pe Sosenën to man. A soe pamëh to sosoe suk non e Abraham pan, “E Abraham to vaman voh en pa tah ne Sosenën to soe ke voh poan, ivëh, ne Sosenën to ep suk va i non poan manih pa te' totoopin.”

¹⁰ Ivëh, ke Abraham nok vahvapo' voh nih, ke Sosenën poka' poan a te' vih no a taate' pe' to totoopin? E Sosenën kës to kon vovoh voh poan pa ö ne' to me' avoe' e non pa pe, ke' murin in a

ö ne' to pe en pa ö kokoaan pe'? Ahik! E' to kon vovoh voh poan, ke' pah pe po' a ö kokoaan pe'.

¹¹ E Abraham to me' avoe' voh e non pa pe a ö kokoaan pe', ke Sosoenën poka' en pe' a te' totoopin. E Sosoenën to he' poan a taate' va pa pe a ö kokoaan to te' va non manih po vëknöm, to vëknöm non poan a te' totoopin suk o vaman pe'. Ivëh, ke' te' va non manih e Abraham e tamëëro te' varih to hikta pe voh, ivëhkëk, ee to vaman e ne pe Sosoenën. E Abraham e' e tamëëra napan varih ne Sosoenën to vatompoan vavih me voh.

¹² E Abraham pet me, e tamëëra napan varih to pe voh, pare vavattet ne a taate' va po vaman vëh, o vaman pamëh ne tamaara Abraham to te' me voh non, momoan voh in a ö ne' to me' avoe' voh e non pa pe a ö kokoaan pe'.

A Soe Man Pe Sosoenën, E' A Soe Pa Napan Varih To Te' Me Ne O Vaman

¹³ E' hikta te' non pan, e Abraham to vavattet voh non o Vavaasis pe Mosës, ivëh, ke Sosoenën soe vatökrus voh en pa ö ne' se he' poan, me ra ken supnai' pe' o oeh ovoes. Ahik! Suk ataeah, e Sosoenën to ep varoe non o vaman pe', ivëh, ke' ep va in non poan manih pa te' totoopin.

¹⁴ Ivëh, ke' man rakah e non, suk ataeah, o te' varih to vavattet varoe ne sih o Vavaasis pe Mosës se keh onöt e ne pa kon o oeh ovoes, va pa ö ne Sosoenën to soe vaman vavoh. A, a taate' vaman se örakuk en, ko te' hikta onöt ne a kon a tah vëh ne Sosoenën to soe vaman voh pan e' se he'.

¹⁵ Ea to nat va e no manih pan, e Sosoenën to heve ov e non pa napan, suk ee to hikta onöt ne a vatet kurus o Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk, o

Vavaasis pamëh se keh hikta te' non, a, ka taate' vatösoe hikta se te' me non.

¹⁶ Ivëh, ke Sosenën hikta se he' non a tah ne' to soe vaman ke voh a napan. Suk o te' varih to he' tonun ne o Vavaasis pe Mosës. E' se he' varoe o te' varih to vaman ne poë, kee se kon ee pa tah ne' to soe vaman ke voh raoe, suk ataeah, e' to ururuan non raoe. Ivëh, ka tah ne' to soe vaman voh vamanih po he', o pus koa' kurus pe Abraham se kon ee. E' hikta te' non pan o Jiu' varoe ivarih to vaman ne, pare vavatet ne o Vavaasis pe Mosës. Ahik! O te' me varih to vaman va ne manih pa ö ne Abraham to vaman vavoh non, ee to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. E Abraham to te' va non manih pe tamaara o Jiu' varih to vaman no, me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman ne.

¹⁷ Ka soe to kiun non manih po Puk Vapenpen pe Sosenën to soe non non pan,

“Eö' to nok oah kën tavus eom e tamëëra ma kum te' peo.” *Jen 17:5*

E Abraham to vaman e Sosenën pa ö ne' to soe a soe va'ih, e Sosenën vëh to onöt e non pa vato' hah o te' mët, me e' se soe ka ma tah to hikta te' moaan voh ne, kee tavus ee.

¹⁸ E Abraham to vaman a soe vaman pe Sosenën, e' he manot ko hikta onöt non a ö se' vataman ta koa' oete'. Ivëhkëk, e' to anoeh rakah e non pe Sosenën se vatvus a tah ne' to soe vaman voh ke poan. Ivëh, ke' vataman a ma kum te' peo vamanih pa ö ne Sosenën to soe vavoh ke poan pan,

“O pus koa' pën se peo.” *Jen 15:5*

¹⁹ E Abraham to hikta ponki' voh non po vaman, suk e' to nat e non pe Sosenën se vakikis en pa

sionineah, ke' onöt e non pa vataman ta koa' oete', a sionineah he te' ro va non manih pa te' to mët voh en. E' to onöt non o 100 kirismas, pare' nat pet e non pe köövo pe' Sara' to hikta onöt non a vasinan ta koa', suk ataeah, a komaneah to te' pet va e non manih pa te' to mët voh en.

²⁰ Ivëhkëk, e' to hikta panih o kokoman pe', pare' hikta koe a vaman a soe ne Sosoenën to soe vaman voh, ivëhpëhkëk, o vaman pe' to pah te' kikis avoe' nö e non, ke' soe tavus en pan, e Sosoenën a kikis oah rakah.

²¹ E Abraham to vaman rakah e non pe Sosoenën to te' me e non po kikis pa nok a tah ne' to soe ke voh poan.

²² Ivëh, ka soe to kiun non manih po Puk pe Sosoenën to soe va non manih pan,

“E Sosoenën to kon en pe Abraham, suk o vaman pe',

ko vaman pamëh vataare e non pe' a te' to vatompoan vavih me non e Sosoenën.” *Jen 15:6*

²³⁻²⁴ Ka soe va'ih to kiun non po Puk pe Sosoenën to soe va non manih pan,

“E Sosoenën to kon en pe Abraham, suk o vaman pe'.” *Jen 15:6*

Ivëhkëk, a soe pamëh to hikta te' suk varoe non e Abraham. Ahik, e' to soe suk pet me e non pea a napan kurus. E Sosoenën se kon me en pea, pa ö ne ea se vaman pet no a te' vëh to kunkuin tane' hah voh e Sunön pea Ieesu' pa nap mët.

²⁵ E Sosoenën to vahe' voh e Ieesu', pan e' se mët suk a ma hat pea, pare' sun tane' hah voh pa mët, marën a ö na se vatompoan vavih me e Sosoenën.

5

*E Sosoenën To Poka' A Rora Sih O Te' Totoopin
Pa Ö Na Se Te' Me No O Vaman*

¹ Ivëh, ne Sosoenën to soe suk pan ea to vatompooan vavih me voh e no pe', suk ea to vaman no e Ieesu' Kristo. Ivëh ka kuru, na se vakamö' vavih rakah me Sosoenën.

² Suk a tah ne Ieesu' to nok voh pa va'aus a ra me a ö na to vaman no eah, e' to vataare voh a ra a hanan va pa ö na se huk vatët ma' pe Sosoenën, suk, e' to ururuan tamoaan a rora. Ivëh ka kuru, ea se vaeö suk no a ö na to anoeh rakah me no po vaman, pan a tapui se tane' ma' manuh pa vöön va kin, pa ö no kikis pe Sosoenën to te' non.

³ E' to hikta te' non pan a tah varoe pamëh na se vaeö suk no, ahik, ea se vaeö me no a ma punis pea, suk ataeah, ea to nat e no pan, a ma punis poë varih to vavaasis a rora a ö na se sun vakis no, ko te' a ma punis pea.

⁴ Ka se keh sun vakis ko te' a ma punis pea, a tah pamëh se vataare va ka ra manih pan, ea varih se vaoah ee pa ma punö'. Ke ea se keh te' va no nën, ea se anoeh rakah me no o vaman pan, ea se kon ee pa tapui.

⁵ Ea se anoeh rakah me no o vaman pan, e Sosoenën se vatvus a tah ne' to soe voh ka ra, ivëh, ka hikta se anoeh akuk no. Ea se nat pet no e Sosoenën to koep voh ma' o iu pe' manih pea manih pa ö ne' to vanö voh ma' a Tuvuh Vasio' pe', ke' te' non manih pea.

⁶ Ko poen na to hikta te' kikis onöt no a va'aus koman hah a, e Sosoenën to vanö ma' e Ieesu' Kristo pa tëm koman rakah ne' to vaho' voh,

marën a ö ne' se mët, pare' kon hah a nap nonok hat.

⁷ O man rakah, e' to para' hiva' rakah pa te' se mët suk a te' totoopin. Ivëhkëk, e' to tö pö' e non pa ö no a te' vavaes se keh he' rakah ea pa mët, suk a meh te' vih.

⁸ Ivëhkëk, a tääm na to te' avoe' voh e no a nap nonok hat, e Sosoenën to vataare en pea po iu apuh pe' manih pea, pa ö ne' to vanö ma' e Ieesu' Kristo, ke' mët suk en pa ma hat pea.

⁹ O era' pe Ieesu' Kristo to tako', pare' hikhiuk en pa ma hat pea. Ke Sosoenën poka' en pea o te' to vatompoan vavih me no eah. Ivëh, ka nat rakah e no pe' se hehe en pea. Ka te' vavih e no po poen ne Sosoenën se vakmis o te' varih to nonok vatëh ne sih a ma taate' hat.

¹⁰ Ivëh, ke' te' man e non pan, a tääm avoe' pamëh na to vatösoe voh e no pe Sosoenën, e' to vatompoan vavih hah me voh en pea manih pa mët pe Koa' pe'. Suk a ö na to nat momoaan voh ee pa tah pamëh, ea to nat vateera' rakah e no pan, e Sosoenën to vatompoan vavih hah me voh en pea. Suk ataeah, e Koa' pe' to te' to'to' e non kuru, ko se me en pea, ka te' va'peh tamoaan me e no pe Sosoenën.

¹¹ Ka meh tah, ivëh, e Sunön pea Ieesu' Kristo to va'aus voh a ra ka vatompoan vavih hah me ee pe Sosoenën. Iva'ih, kuru na to vaeö suk me no e Sosoenën.

E Adam To Nok A Hat Ka Mët Tavus, Ke Ieesu' Mët, Pare' He' A Ra O To'to' Tamoaan

¹² Ea to nat e no pan, a pah te' to nok voh a hat manih po oeh, pare' mët voh en. Ivëh, ka mët pamëh pah kopös en pa napan kurus manih po

oeh, suk ataeah, a napan kurus to nok voh ee pa hat.

¹³ O Vavaasis pe Mosës to me' avoe' e non pa tavus, a hat he te' momoaan voh e non manih po oeh vëh. Ivëhkëk, a napan to hikta te' maaka voh ne pa ma hat nee to nonok ne. Ivëh, ke Sosenën hikta antoen voh non a kiiki a ma hat no a napan to nonok ne, suk o Vavaasis pamëh to hikta te' voh non.

¹⁴ Taneo non ma' po poen ne Adam to nok voh a hat, pare' nö non ma', ko öök non po poen pe Mosës, a napan kurus se mëtmët e ne. Ka te' napan varih to hikta nok voh ta ma hat manih pa kök a taate', vamanih pa ö ne Adam to nok vavoh, a mët pamëh se ip me en po te' poë varih.

E Adam to vëknöm i non e Ieesu', a te' vëh se suk amot ma'.

¹⁵ A hat pe Adam, me o ururuan pe Sosenën to hikta te' va ne pa pah ö. Ahik rakah, a hat pa paeh a te' ro to nok voh a napan kurus, kee mëtmët ne. Ivëhkëk, o kikis va po ururuan pe Sosenën to oah rakah e non po kikis va pa mët, ko te' e non po te' varih to vaman ne. Ka manih po ururuan pa pah te' vëh, e Ieesu' Kristo ne Sosenën to vatompoan vavih hah me en po te' varih to vaman ne, ka tah pamëh, e' o he' vih ne' to he' raoe.

¹⁶ E' to te' non a poa tah, o he' vih pe Sosenën, me a hat pe Adam. Ka poa tah poë varih to hikta nonok ne a pah tah kee tatavus ne pea. Ahik, a hat ro ko ne Adam to nok manuh pe Sosenën, to vateen en pea kurus pa hat, pare' vaho' suk en pea po vahutët. Ivëhkëk, o he' vih pe Sosenën to te' va non manih pan, e' to ururuan a napan, pare' vatompoan vavih hah me en po te' varih to vaman

ne, kee kon ee po to'to' tamoan, ee he nok ro voh ee pa ma taate' hat.

¹⁷ A pah te' vëh e Adam to pënton varo voh a soe pe Sosoenën, pare' nok a hat, ka mët pa pah te' pamëh tavus va en manih pa te' apuh, pare' vökna hakah en pa napan kurus. Ivëhkëk, o ururuan pe Sosoenën, me o he' vih pe' to vökna h en po kikis va pa mët. Ivëh, ka nat vavih e no pan, o te' varih to vaman ne, ee se kon ee po ururuan puh tamoan pe Sosoenën, ke Sosoenën se vatompooan vavih hah me en pee. Ee se kon o to'to' tamoan, ko tavus ee o te' susunön manih pa kiu no a pah te' vëh e Ieesu' Kristo to nok.

¹⁸ Ivëh, ka nat e no pan, a pah te' vëh e Adam to pënton varo voh a soe pe Sosoenën, pare' nok a taate' hat. Ka manih pa hat pamëh, ne Sosoenën to vateen suk en pea kurus po vahutët. E' to te' akuk va kov e non manih pa pah te' vëh, e Ieesu', to noka taate' totoopin, ke Sosoenën ep, pare' poka' en pea o te' varih to vaman e Ieesu', pan ea o te' totoopin ka kon ee po to'to' tamoan.

¹⁹ A pah te' vëh e Adam to pënton varo voh a soe pe Sosoenën, pare' nok a taate' hat. Ka manih pa taate' vatösoe pe' ivëh, no a napan kurus to teen suk voh pa hat pamëh. E' to te' akuk me va kov e non manih pan, a pah te' vëh e Ieesu' Kristo to tēnan voh a soe pe Sosoenën. Ka manih pa taate' pënton soe pe', no a nap peo se tavus ee o te' totoopin manih po epep pe Sosoenën.

²⁰ E Sosoenën to he' voh o Vavaasis pe Mosës manih pa napan marën a ö nee se nat va ne manih pan, ee to pah nonok vörep e ne sih pa ma taate' hat. Pare pah vatösoe oah nö e ne po Vavaasis pe

Mosës. Ivëhpëhkëk, e Sosenën to pah ururuan oah nō e non pee.

²¹ A hat to vatvus voh a taate' va pa mët, pare' te' va e non manih pa te' sunön. Ivëhkëk, kuru no ururuan pe Sosenën to tavus, pare' vöknah en pa taate' hat, ko te' va e non manih pa te' sunön. Ka manih pa kiu pe Sunön pea Ieesu' Kristo, ne Sosenën to ururuan a ra, pare' poka' en pea o te' varih to vaman no eah, pan ea o te' totoopin, ivëh, ka kon ee po to'to' tamoan.

6

Ea To Mët Va'peh Me Voh E Ieesu'

¹ Ivëh, ka se po' soe ataeah? Eöm koman kës nem pan, ea se nonok vaveos avoe' nō e no pa ma taate' hat, suk e Sosenën se ururuan avoe' nō e non pea, ha? Ahik rakah!

² Ea to te' va no manih pa nap mët, ivëh, ka hikta se te' hah no paan o kikis va pa taate' hat.

³ Eöm anoe kës voh em pa ö na to vatös me voh e Ieesu' Kristo manih pa ö nee to pupui a ra? Ka tah pamëh to vataare non a ö na to vatös me eah pa mët pe'.

⁴ Manih pa taate' pupui na to vatös me voh ee pa mët pe Ieesu' Kristo, ke Sosenën pe va'peh me voh en pea manih po vapeepe. Manih po kikis koman pe Tamön ne' to kunkuin tane' hah e Ieesu' Kristo manih pa mët. Ivëh, ka se pët kon ee po to'to' voon, marën a ö na se te' me no a taate' pe Ieesu'.

⁵ Ea to nat e no pa ö na to vatös me voh ee pe Ieesu', para mët va ee manih pa ö ne' to mët vavoh. Ivëh, ke' te' akuk va kov e non manih pan, ea se pët

sun va'peh hah me ee pe', vamanih pa ö ne' to nok vavoh.

⁶ Ea to nat e no, pa taate' hat vamoaan pea to mët va'peh me voh en pe Ieesu' Kristo manih pa kuruse. Marën o kakis va pa taate' hat pamëh, to kiu non sih manih pa sioniira se hik. Ivëh, ka hikta onöt no a tavus hah a nap kiu pa taate' hat pamëh.

⁷ Suk a te' vëh to mët voh en, e' to hikta onöt non a te' hah paan o kakis va pa taate' hat.

⁸ Ea to nat e no, pea se keh mët va'peh me e Ieesu' Kristo, ivëh, ka vaman rakah e no pea se pët te' to'to' me e no pe' kuru, me amot.

⁹ Suk ea to nat e no pe Ieesu' Kristo to sun tane' hah voh en ma' pa nap mët, pare' hikta antoen non a mët hah. Ko kakis va pa mët to hikta antoen non a vöknah hah poan.

¹⁰ Oman, e Ieesu' to mët voh pa pah tëem ro, marën a vöknah o kakis va pa taate' hat, ivëhkëk, kuru ne' to kon en po to'to' voon. Manih po to'to' voon pamëh, ne' to te' va'peh me e non pe Sosoenën, pare' kë non a ëhnaneah.

¹¹ E' to te' akuk me va kov e non manih pan, eöm me se inan vamanih, eöm me to mët këh voh em po kakis va pa taate' hat. Paröm te' to'to' koe ke nem manih pe Ieesu' Kristo, köm vatös me eah marën a kë a ëhnan e Sosoenën.

¹² Ivëh, köm se nat nem vaonöt a taate' hat, ke' matop non a ma sionineöm. Pe' o sionin pamëh se mët en, ivëhkëk, o apen to hikta se mët non. Eöm se keh vaonöt va in eah nën, eöm se pënton em po iu hat pa taate' pamëh.

¹³ Koe a he' ta pah ö manih pa sionineöm manih pa taate' hat, marën a nok a ma taate' to hikta te'

totoopin ne. Eöm se keh he' rakah em manih pe Sosoenën, eöm se te' va e nem manih pa napan varih to mët voh, pare sun tane' hah po vapeepe. Paröm koe ke Sosoenën matop non a ma ö kurus va pa sionineöm, köm se vatet po' a ma taate' totoopin.

¹⁴ Ä taate' hat to hikta se te' hah non e sunön peöm, suk ataeah, kuru nöm to hikta te' hah nem paan o matop va po Vavaasis pe Mosës. Ahik, eöm to te' nem paan o matop va po ururuan vih pe Sosoenën.

Ea To Te' Va No Manih O Te' Kiu Pa Taate' Totoopin

¹⁵ Ivëh, ke eöm koman kës nem pan, ea se nonok e no pa ma taate' hat, suk ea to te' e no paan o matop va po ururuan vih pe Sosoenën? Ahik. Ea se nat no nonok va no nën, suk ataeah, ea to hikta te' hah no paan o matop va po Vavaasis pe Mosës.

¹⁶ Oman rakah! Eöm se keh he' em vamanih pa te' kikiu akuk manih pa meh te', eöm se vavatet nem a soe pe'. Eöm se tavus vaman em o te' kikiu akuk pa te' pamëh. Ka te' pamëh nöm to ta nem eah, e' e susun peöm. Ivëh, köm se nat nem vavatet nem a taate' hat. Pe' a taate' hat pamëh se nok a neöm, köm mët, ko nö ke em pe Sosoenën. Ke' eöm se vatet a taate' mamamat. Ka taate' pamëh se me en peöm manih pa matan e Sosoenën, ke Sosoenën poka' en peöm o te' va pa taate' totoopin.

¹⁷ Moaan voh nöm to te' nem o te' kikiu akuk pa taate' hat. Ka taate' hat pamëh to matop e non peöm. Ivëhkëk, e' to vih rakah non manih pe Sosoenën, peöm to vavatet rakah me nem o vaman, pataeah no te' te'te' soe pe Sosoenën to

vavaasis voh a neöm. Ko vavaasis pamëh to matop e non peöm.

18 Moaan voh nöm to te' va e nem manih pa te' kikiu akuk manih pa taate' hat. Ivëhkëk, kuru nöm to te' va e nem manih po te' kikiu akuk va pa taate' totoopin.

19 Eö' to nok a soe vapipino' va'ih, suk ataeah, a soe va pa ö nöm to he' a ma pah ö va pa ma sionineöm vamanih po te' kikiu akuk, pa taate' kukusan, me a taate' vatösoe, me a taate' hat, a ma taate' poë varih to pepeo avoe' nö e ne. Kën kea, a ma tah poë varih to hiva' e non pa maaka a pusuneah. Ivëhkëk kuru va'ih, nö' to iu no' pan, eöm se he' a ma pah ö va pa ma sionineöm, kee kiu akuk ne manih pa taate' totoopin, köm sih tavus po' a napan koman pe Sosenën, paröm tavus em o te' varih to vavatet ne a taate' vivihan.

20 Eöm se nok a tah pamëh, suk eöm voh o te' kikiu akuk va pa taate' hat. Eöm to taihan këh voh em pa taate' totoopin pa ö nöm to te' nem o te' kikiu akuk pa taate' hat.

21 A ma vih taneah nöm to kon voh pa tëem nöm to te' voh nem a nap kikiu akuk va pa taate' hat? A ma tah nöm to kon voh ivarih, ee a ma tah varih to vavapoet a no neöm kuru, me a ö nee to he' mët voh ee peöm.

22 Ivëhkëk kuru va'ih, nöm to taihan këh em ma' pa taate' hat. Paröm tavus em a nap kiu akuk pe Sosenën. Ivëh, ko voa' vih i ne' iva'ih, eöm to tavus em o te' varih to vavatet nem a taate' vivihan, kokon em po to'to' tamoaan.

23 Ivëh, ka vahik in a ma soe peö' to soe va non manih pan, o voen va pa taate' hat ivëh, a mët.

Ivëhkëk, o he' ne Sosoenën to he' akuk ivëh, o to'to' tamoan na to kon manih pe Sunön pea, Ieesu' Kristo.

7

Kuru Na To Kiu No Pa Taate' Panih

¹ Kën kea, eöm kuras to nat vavih rakah e nem po Vavaasis pe Mosës. Ivëh, köm nat e nem po Vavaasis pamëh, to matop e non pa napan kuras. Ivëhkëk, a te' se keh mët, ko Vavaasis pamëh hikta se matop hah non poan.

² Ka soe vapipino' va pe' to te' va non manih pan, e köövo se keh me e voe manot pe', pare' te' va'peh me non poan, ke' onöt rakah këk na po poen ne' se mët. Ivëhkëk, e voe se keh mët këh en pe', e köövo pamëh to antoen e non pa me hah ta meh voe, vamanih pa ö no a taate' va po vaen to soe va non.

³ Ivëhkëk, e voe se keh te' to'to' avoe' e non, ke köövo pe' këh poan, pare' me a meh voe, a napan se soe va ee manih pan, e' a köövo te'te'vaasi'. Ivëhkëk, e voe pe köövo pamëh se keh mët, e köövo pamëh to te' taihan e non manih pa taate' vaen, pare' antoen e non pa vaen hah. Ke' se keh vaen hah en, a, e köövo pamëh to hikta kök a taate' va po vaen.

⁴ E' to te' akuk va kov e non manih pan, eöm to vatös me voh em pe Ieesu' manih pa sionineah, ka vatös peöm pamëh to ep va non manih pan, a taate' hat vamoan voh peöm, to mët va'peh me voh en pe Ieesu' Kristo manih pa kuruse. Ka taate' hat pamëh to hikta matop hah a no neöm, me o Vavaasis pe Mosës hikta se matop hah a no neöm. Ka kuru, ne eöm to vatös me em pa meh te', ka te'

pamëh e' a te' to sun tane' hah pa nap mët. Ivëh, ka kuru ne Sosoenën se kon o ëhnan apuh, suk a ö na to vavattet no a ma taate' totoopin.

⁵ Moaan voh no a taate' hat to te' voh non manih pea, pare' he' a ra o iu hat, suk o Vavaasis pe Mosës to kunkuin vateera' o iu hat pamëh, ka nonok no a ma taate' hat. Ivëh, ka mët tavus en manih pea.

⁶ Ivëhkëk, kuru ea to mët këh ee po Vavaasis pe Mosës, ke' hikta matop hah a rora. Ea to taihan këh voh ee po Vavaasis pamëh to ötöön voh a rora. Ivëh ka kuru, na to kiu suk no a kë a ëhnan e Sosoenën, pa ö na to vavattet no a ma taate' totoopin manih pa taate' voon, no a Tuvuh Vasio' to kunkuin manih pa ma kokoman pea. Para hikta vavattet hah no a taate' va pa kë a ëhnan e Sosoenën, pa ö na to vavattet varoe no o Vavaasis pe Mosës.

A Te' Hat To Mirö' Voh A Ra

⁷ Eöm tome' koman nem pan, eö' to sosoe no' pan, a hat me o Vavaasis pe Mosës, ee a pah tah akuk. Ahik! Ivëh, ko Vavaasis se keh hikta te' non marën a va'aus a neö' pa nat a ma taate' hat, eö' se po' nat vah va in a ma taate' hat nih? Ivëhkëk, a soe vaënpan pe Sosoenën to te' e non, kö' nat e no' pa hat ivëh ataeah, pe' o Vavaasis pe Mosës to soe va ka rora manih pan,

“Koe a manin a ma tah pa meh te'”.

Eks

20:13,15-17

⁸ Ivëhkëk, a taate' hat to te' non manih peö', pare' taum koe a hanan pe' manih pa soe vaënpan pe Sosoenën, pare' vatvus o kokoman hat va pa manin a ma tah pa meh te' manih pa komaneo'. E' se keh hikta te' non ta soe vaënpan pe Sosoenën, a taate' hat to hikta se te' hah me non to kikis.

9-10 Eö' to hikta nat avoe' voh no' pa soe vaënpan pe Sosoenën, parö' te' to'to' voh e no'. Ivëhkëk, eö' to kon vahik eo' pa soe vaënpan pe Sosoenën, ka taate' hat tavus vakikis, kö' mët eo' manih po apen. A soe vaënpan pe Sosoenën to te' suk voh non a ö ne' se he' a neö' o to'to'. Ivëhkëk, manih peö', ne' to te' en ma' pa mët va po apen.

11 Suk ataeah, a taate' hat to vaiu a hanan va pa ö ne' se piuk a neö' pa ö ne' to koe ma' manih pa soe vaënpan pe Sosoenën, marën a ip vamët a neö' manih po apen.

12 Ivëh, ka nat kurus e no, po Vavaasis pe Mosës to tane' koman voh en ma' manuh pe Sosoenën, pare' vivihan. Ka ma soe vaënpan pe Sosoenën varih pa koman o Vavaasis pe Mosës, ee kurus to vivihan, ko totoopin, pare vih.

13 E' te' vah va non nih, a soe vaënpan kës pe Sosoenën ivëh, to he' a neo' a mët? Ahik! A taate' hat to tavus manih pa soe vaënpan pamëh, pan a mët peö' se tavus. Kë' a tah pamëh to tavus, pan eö' se inan a taate' hat, e' matan vah va non nih? E Sosoenën to he' voh a soe vaënpan pe' pan, e' se vataare va ka neö' manih pan, a taate' hat, e' a tah a pah hat rakah.

A Hat To Pöm Voh A Ra

14 Ea to nat rakah e no po Vavaasis pe Mosës, e' a tah va po apen to tane' voh en ma' manuh pe Sosoenën. Ivëhkëk, eö' a te' to te' me no' o sionin va po oeh vëh, parö' hikta antoen no' a vatet o iu pe Sosoenën. Suk ataeah, eö' to te' va e no' manih pa te' nohnoh, nee to vavoen, kee voh a taate' hat. Ka taate' hat vaneah e non peö'.

15 Eö' to hikta inan no' pataeah nö' to nonok no', parö' hikta nonok no' ataeah nö' to iu no' a nok. Ivëhkëk, eö' to nonok e no' sih pa ma tah rërës nok peö'.

16 Keö' se keh hikta iu nok no' a ma tah rërës peö' varih nö' to nonok no' sih, a tah pamëh to soe va non manih pan, eö' to vapöh kokoman e no' pan, o Vavaasis pe Mosës to te' vih e non. Suk ataeah, e' to soe non pan, a taate' hat nö' to nonok no', e' a tah nö' se nat no' nok.

17 Ivëh, ke eö' koman to hikta nonok no' sih a ma taate' hat poë varih. Ahik, a taate' hat vëh to te' non manih pa komaneo'. E' ivëh, to ta'ta' a no neo' a nok a ma taate' hat poë varih.

18 Oman, eö' to nat e no' pa hikta vih to te' non pa komaneo', manih po iu hat va pa komaneo', e' to hikta onöt non a nok a taate' vih. Eö' to iu e no' pa nok a ma taate' vih. Ivëhkëk, eö' to hikta nonok no' a ma taate' poë varih.

19 Eö' to kehkeh nok no' sih, a ma taate' vih. Ivëhkëk, eö' to hikta nonok no', ka taate' hat nö' to rërës no' sih a nok, nö' to nonok e no'.

20 Ivëh, ke eö' se keh nok eo' pa ma taate' nö' to rërës no' sih a nok, a, e' to hikta te' non pan, eö' ivëh to nonok no' a ma taate' poë varih. A taate' hat vëh to te' non pa komaneo', ivëh to ta' a neo' kö' nok a ma taate' hat poë varih.

21 Ivëh, kö' taum eo' pe' to te' man e non, pa tëëm nö' to kehkeh nok no' a taate' vih, ka taate' hat vëh to te' non pa komaneo' to ta'ta' e non peö', pa nok a ma taate' hat poë varih.

22 Manih po kokoman rakah peö', ne eö' to iu rakah e no' pa ma soe vaënpan pe Sosenën.

²³ Ivëhkëk, eö' to inan vamanih pan, e' to te' non o meoh kikis to matop e non pa sionin avoes neo'. O kikis pamëh to hikta vapöh kokoman me non a ma tah varih no kokoman peö' to iu ne a nok, pare' vaho' rakah en peö' paan o matop va po iu hat vëh to te' non pa sionineo'.

²⁴ Varenan rakah peö', eteh se hehe a neo', kö' këh o sionin va'ih to se me koe en peö' pa hat vëh, to se ip en peö'?

²⁵ Eö' se vavihvih ke na e Sosoenën. Manih pa koren e Sunön pea Ieesu' Kristo, e' se hehe en peö'. Ivëh, ka ma iu vih peö', me a ma kokoman vih peö' to te' e ne paan a ma soe vaënpan pe Sosoenën. Ivëhkëk, o iu hat va pa komaneo' to te' e non paan in o kikis va pa taate' hat vëh to matop non a sionineo', pare' mimirö' a no neo'.

8

E Ieesu' Kristo To Mët Pare' Vahik Këh A Ra Pa Taate' Hat, Pare' He' A Ra A Tuvuh Vasio'

¹ Ivëh, ka kuru no a napan varih to vatös me ne e Ieesu' Kristo, ne Sosoenën hikta se vateen non raoe pa hat.

² Suk ataeah, ea pah paeh, ea a ma te' pe Ieesu' Kristo, ko kikis pa Tuvuh Vasio' to he' voh a ra o to'to' voon, pare' hehe a rora manih po kikis va pa taate' hat vëh to he'he' a rora sih a mët.

³ O Vavaasis pe Mosës to hikta antoen non a veo ke a taate' hat pea, suk ataeah, o iu va pa sioniira to hikta iu non a vatet o Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk, a tah vëh no Vavaasis pe Mosës to hikta antoen non a nok, ne Sosoenën koman to nok vahik voh en. E Sosoenën to vanö voh ma' e koa' oete' pe', ke' tavus

te' vamanih pea a nap nonok hat, ivëhkëk, a hikta hat manih pe'. E koa' pamëh to nö voh ma', pa hehe a ra pa ma taate' hat pea. Ka manih pa sionin e koa' pe' pamëh, ne Sosoenën to vateen en pe' pa taate' hat pea, pare' vahik en po kikis va pa taate' hat vëh, na se voh teen.

⁴ E Sosoenën to nok vavoh manih pan, a taate' vih totoopin va po Vavaasis pe Mosës, se tavus manih po to'to' pea. Suk ataeah, ea to hikta suksuk hah no o iu va po sionin. Ahik rakah! Ea to vavatet no sih a taate' voon pa Tuvuh Vasio'.

⁵ Pe' a napan varih to suksuk ne sih o iu hat va po sionin, no a ma kokoman pee to iu rakah e ne pa vatet o iu hat va pa komëëre. Ivëhkëk, a napan varih to suksuk ne a taate' voon pa Tuvuh Vasio', no a ma kokoman pee to pet vavi' e ne, pa ma tah no Tuvuh Vasio' to iu non.

⁶ Ivëh, ko kokoman pa te' se keh vatet a iu hat va pa komaneah, e' se mët en. Ivëhkëk, o kokoman pe' se keh te' non manih pa Tuvuh Vasio', a te' pamëh se kon en po to'to' tamoan, me o vakamö' vih manih pe Sosoenën.

⁷ Ivëhkëk, o kokoman pa te' se keh pet vavi' non pa vatet a ma taate' hat, e' se vakihat me e non po iu pe Sosoenën. E' to rës e non pa vatet a ma soe vaënpan pe Sosoenën, suk ataeah, e' to hikta antoen non a vatet a ma soe poë varih.

⁸ Ko te' varih to vavatet ne sih o iu hat va pa komëëre. Ee to hikta onöt ne a he' vaeö e Sosoenën.

⁹ Ivëhkëk, eöm to hikta te' hah nem paan a matop va po iu hat pa komëneöm, eöm to te' e nem paan a matop pa Tuvuh Vasio' pa ö no a Tuvuh pe Sosoenën se keh te' non manih peöm. Ivëhkëk, a

te' vëh se keh hikta te' me non a Tuvuh pe Ieesu' Kristo, e' hikta se te' non a te' pe Ieesu' Kristo.

10 A ma taate' hat peöm to se ip vamët ee pa ma sionineöm. Ivëhkëk, e Ieesu' Kristo se keh te' non manih peöm, a ma apeneöm se te' to'to' e ne, suk e Sosoenën to poka' en peöm, o te' no a ma taate' peöm to vih, ko totoopin.

11 Ka Tuvuh pe Sosoenën to kunkuin tane' hah voh e Ieesu' Kristo manih pa nap mët se keh te' non manih peöm, a, e' se he' koe en po to'to' va po sionin manih pa Tuvuh Vasio' pe' vëh, to te' non peöm.

12 Kën poaneo' manih pa ëhnan e Ieesu' Kristo, ea se koe ka Tuvuh Vasio' vovoh ka rora, para nat rakah no te' hah no paan in o matop po iu hat va pa komaara.

13 Eöm se keh vavatet nem o iu hat va pa komëneöm, eöm se mëtmët em. Ivëhkëk, manih po kikis pa Tuvuh Vasio', eöm se koe em pa ma taate' hat va po sionin, paröm kon em po to'to' tamooan.

14 Suk ataeah, o te' varih no a Tuvuh pe Sosoenën to vovoh ke non raoe, ee ro pus koa' pe Sosoenën.

15 A Tuvuh va'ih ne Sosoenën to he' voh, e' to nok a ra, ka hikta se te' hah no o te' kikiu akuk pa taate' naöp. E' to nok a ra, ka tavus ee o pus koa' pe Sosoenën. Ka manih pa Tuvuh pamëh ne' to vataman ka ra, ka okook va no sih manih pan, "Tamön", "Eën e Tamaneo".

16 A Tuvuh Vasio' koman ivëh to vava'aus non sih a ma apeera, ka nat vateera' e no sih pan, ea ro pus koa' pe Sosoenën.

17 Ea to te' no o pus koa' pe Sosoenën, ivëh, ka se kon ee pa ma tah ne Sosoenën to vakah ka ra o

koa', ke Ieesu' Kristo. Ivëhkëk, kuru ea se te' va'peh rakah me no e Ieesu' pa punis vëh ne' to te' voh, marën a ö na se kon o ëhnan apuh vamanih pa ö ne' to kon vavoh.

Amot Na Se Taum A Iho' Vih Manuh Pa Vöön Va Kin

¹⁸ Ivëh, ka amot no ëhnan apuh pamëh se tavus vateera' manih pea. Eö' to koman no' pan, o ëhnan apuh pamëh se apuh oah e non pa ma punis, na to tataum no manih kuru.

¹⁹ Suk ataeah, a ma moeh tah kurus varih ne Sosoenën to nok voh, to vavëhö' rakah e ne po poen ne Sosoenën se vatvus vateera' rakah en, petereh ivarih, o pus koa' vamaman pe'.

²⁰⁻²¹ A ma moeh tah kurus varih ne Sosoenën to nok voh, ee to tatamirö' e ne kuru. Ka ma tah poë varih to hikta tatamirö' suk ne o iu koman pee. Ahik. Ee to tatamirö' suk ne o iu pe Sosoenën. Ivëhkëk, e' to te' man e non pan, a ma moeh tah kurus varih ne Sosoenën to nok voh, ee se taihan këh ee pa ö nee to kokoa va ne sih, marën a ö nee se te' taihan ne me o ëhnan apuh vëh, no pus koa' pe Sosoenën to te' me ne.

²² Kuru na to nat vavih e no pa ma moeh tah kurus varih ne Sosoenën to nok voh, kuru nee to hara' avoe' e ne po kamis to vatoe me non po kamis vëh, ne köövo to hara' non sih po poen ne' to kehkeh vahuh non. A ma moeh tah kurus poë varih to tötö suk ne sih o kamis pamëh, nee to hara' ne.

²³ Ke' hikta te' non pan, a ma tah varoe poë varih to tötö ne. Ahik, ea me ro te' to tötö e no, ea to kon voh ee pa Tuvuh Vasio'. Ka Tuvuh Vasio' pamëh to te' va e non manih po he' vamomoaan

ne Sosoenën to he' a ra. Ivëhkëk, ea me to kakamis e no, para tötö e no, ko anoeh e no po poen ne Sosoenën se panih avoes a ra, ka tavus o pus koa' vamaman pe'. Ko poen pamëh ne' se he' a ra o sionin voon to hikta se te' kökööt va non manih po sionin vëh, na to te' me no po oeh.

²⁴ Suk ataeah, e Sosoenën to hehe voh en pea, ka anoeh me no po vaman. Ea se keh ep e no kuru pataeah na to anoeh no, e' to hikta te' non pan, a taate' anoeh vamaman ipamëh. A napan hikta se anoeh ne a tah nee to öt vahik e ne.

²⁵ Ivëhkëk, ea se keh anoeh no a tah na to me' avoe' e no pa kon, ea se anoeh e no, me a taate' anoeh.

²⁶ A Tuvuh Vasio' me to vava'aus e non sih pea pa ö na to tötö no. Ea to hikta nat no pa hin rakah vamanih pa ö na se hinhin va no. Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' koman to hinhin ka rora sih manuh pe Sosoenën, pare' hinhin vatëh rakah ka rora, me o hahara' to para' ruruvun, na to hikta onöt no a soe vamaaka.

²⁷ E Sosoenën to antoen e non pa nat ataeah to te' non pa ma kupu pa napan. Pare' nat e non pataeah no a Tuvuh Vasio' to koman non, suk ataeah, a Tuvuh Vasio' to suksuk non sih o iu pe Sosoenën, po poen ne' to hinhin suk a rora a napan pe Sosoenën.

²⁸ Ea to nat e no, pa ma moeh tah kurus ne Sosoenën to nonok non sih, marën a va'aus a napan varih to iu ne poë. A napan poë varih ne' to vaoe suk voh a ö nee se tavus vamanih pa ö ne' to koman vavoh non.

²⁹ Suk ataeah, e Sosoenën to nat vovoh voh e non pee, e' he me' avoe' voh e non pa nok o oeh. Pare'

vate' en pee, kee te' va i ne manih pe Koa' Oete' pe'. Ivëh, ke koa' pe' e Ieesu' Kristo se tavus va en manih pe koa' vamomoaan pa ma kën kea peo pe'.

³⁰ E Sosoenën to te' me voh non o kokoman vëh pan, ee se tavus vamanih pe Koa' pe', ko te' varih ne' to koman voh non se tavus vamanih pe Koa' pe', ne' to vate' pet voh en pee. Ko te' varih ne' to vate' voh, ne' to vatompoan vavih me voh en pee, ko te' poë varih, ne' to he' pet en pee po ëhnan apuh.

Ahikta Pah Tah To Onöt Non A Sunpip O Iu Pe Sosoenën

³¹ Ea se po' soe vahvanih pa ma tah ne Sosoenën to nok manih pea? E Sosoenën e vamomhë pea to va'aus en pea. Ivëh, ka te' se keh vakihat me a rora, e' hikta antoen rakah non a vöknah a ra.

³² Oman rakah! E Sosoenën to hikta amun voh ka ra pe Sunai'eah Ieesu' Kristo, pa mët suk a ra. E' to he' voh en pea pe Sunai'eah, ivëh, ke' se he' akuk rakah en pea pa ma moeh tah kurus.

³³ Eteh po' to onöt non a vaho' a ra a napan varih ne Sosoenën to kon hah voh, manih po vahutët? Ahik rakah ta pah te' to antoen non, pe' a ö ne Sosoenën to vatompoan vavih me voh en pea.

³⁴ Eteh po' to onöt non a vapoka' a napan pe Sosoenën, kee teen ta hat? Ahik rakah ta pah te' to antoen non, pe' a ö ne Ieesu' Kristo to mët voh en, me e' to sun tane' hah en pa nap mët. Ka varu' vakomanih, ne' to te' me non a tasun kikis manih pa papmatö pe Sosoenën, pare' hinhin va'aus ta-moan ke non pea manih pe Sosoenën.

³⁵ Ataeah po' to onöt non a ki këh a ra po iu pe Ieesu', pa ö no a punis se keh tavus a ra, ke', pa ö na

se keh taum a kamis, me a ö no napan se kehkeh mirö' a rora, me a ö na se keh taum o maë, me a ö na se keh kökööt no pa ta ohop, me a ö no a ma moeh tah hat se kehkeh mirö' a rora? Ahik rakah! A ma tah kurus poë varih to hikta onöt ne a sunpip a ra po iu pe Ieesu' Kristo.

³⁶ Oman! A ma tah varih to tatavus ne pea kuru, no Puk Vapenpen pe Sosoenën to sosoe e non,

“Suk ataeah, emöm to te' e nem a napan pën,*
ivëh, ka ma poen kurus nee to ipip vamët e ne pemöm.”

“Ee to ep va ka no möm
manih po sipsip varih to vamatop ne a ö nee
se ip vamët.” *Sng 44:22*

³⁷ Ivëhkëk, manih pa ma punis ro poë varih, ea to vöknah koe rakah voh ee pee manih pe Sosoenën vëh to iu a rora sih.

³⁸⁻³⁹ Oman! Eö' to nat rakah e no' pa hikta tah va pa ma tah varih to antoen ne a sunpip ka ra, po iu pe Sosoenën, ka ma tah poë varih, ivariv, a mët, me o to'to', me o ankerö', me a ma moeh ora' hat, me a ma taneah varih to te' ne manih kuru, me a ma meh taneah varih to me' avoe' e ne ma', me a ma moeh vu tah varih to te' me ne o kikis apuh, me a ma taneah to te' ne kin, me a ma taneah to te' ne paan o oeh, me a ma meh taneah manih po oeh avoes. Ee a ma tah kurus poë varih to hikta antoen rakah ne a sunpip ka ra po iu vëh pe Sosoenën, na to kon tane' manih pe Sunön pea e Ieesu' Kristo.

---

* **8:36:** [emöm to te' e nem a napan pën,] A vot “pën” to te' suk non e Sosoenën.

9

E Pöl To Tamak A Napan Va Israël

¹⁻² Eö' e Pöl, eö' to te' me no' e Ieesu' Kristo, parö' sosoe ke no' peöm po man, eö' to hikta pikpiuk no'. A komaneo' no a Tuvuh Vasio' to matop i non, ko sosoe ke non peö' pan, eö' to hikta pikpiuk no' pa ö nö' to soe tavus vamanih pan, o tamak peö' to para' apuh vörep, parö' te' rakah me no' sih a punis apuh manih po kupu peö'.

³ Suk eö' to koman rakah no' sih a va'aus a kën poaneo' varih o Jiu'. Parö' koman rakah va no' manih sih pan, eö' se keh ro voh ko varakah e Ieesu' Kristo, parö' va'aus a kën poaneo', pa ö ne' se keh antoen non. Kee vaman e Ieesu' Kristo, pare kon o to'to' tamoaan vëh, nö' to te' me no'.

⁴⁻⁵ Ee ra napan va Israël ne Sosoenën to poka' voh rae o pus koa' pe'. Ee to ep voh ee po maaka pe Sosoenën, pare te' me e ne po vatompoan ne Sosoenën to noh me voh rae. E Sosoenën to he' voh rae o Vavaasis pe' manih pe Mosës, me a taate' man va pa vasunön eah. E' to he' me rae o ma soe vaman pe', ee to tavus tane' pa nap apa'puh pee varih, e re Abraham, ke Aësak, ke Jekop. Ke', ee a kën tom poan va po oeh vëh ne Ieesu' Kristo to koa' voh. Ko te' e non e Sosoenën to matop e non pa ma moeh tah kurus. Ka se kë tamoaan rakah no a ëhnaneah. Oman!

⁶ Eö' to me tatamak in sih a kën poaneo' varih Israël. Suk eö' to nat rakah e no' pa nap peo to tavus voh po vute' pamëh, to hikta te' ne pan, ee ra Israël vamaman. Ivëhkëk, eö' to hikta sosoe no' pan, a soe pe Sosoenën to oah akuk. Ahik!

⁷ A ma pah te' ro va po vute' va Israël ivarìh ne Abraham to vataman voh, to te' va ne manìh o pus koa' vamaman pe Abraham. Suk ataeah, e Sosenèn to soe ke voh e Abraham pan,

“O vute' nö' to soe voh ka oah, se tane' ma' manuh pe Aësak.” *Jen 21:12*

⁸ Ka tah pamèh to matan va non manìh pan, e' to hikta te' non pan, o vute' kurus pe Abraham se te' ne o pus koa' vamaman pe Sosenèn. Ahik, o pus koa' vamaman rakah pe Abraham ivarìh o pus koa' pe Sosenèn, suk a soe vaman ne Sosenèn to nok voh manìh pe Abraham.

⁹ A soe ne Sosenèn to nok ke voh e Abraham ivèh,

“Po poen koman nö' to vaho', nö' se hah ma', ke Sara' se kon a koa' oete!” *Jen 18:10,14*

¹⁰ Ke' hikta te' non pan, a soe varoe pamèh, e Rebëka' to vahuh a poa koa' puna'. Ka poa koa' poë varìh to tavus pa pah tamèère vèh e Aësak, e tamaara.

¹¹⁻¹² Po poen no a poa koa' puna' to me' avoe' voh e ne pa tavus, ka hikta paeh va pee to nok avoe' non ta tah vih, ke', ta tah hat, ke Sosenèn soe ke voh en pe Rebëka' pan,

“A te' a tavus vamomoaan, se kiu akuk ke non a te' a tavus suksuk.” *Jen 25:23*

E Sosenèn to koman vavoh manìh pan, e' se vate' ta paeh va pee, ivèh, ne' to soe suk vavoh nèn, marèn o kokoman pe' se tavus vaman. Ivèhkèk, e' to hikta iu voh non o kokoman pe' se tavus vaman suk varoe a ma taneah, no a poa koa' to nok. Ahik. E' to iu voh non o kokoman pe' se tavus vaman suk a ö ne e' koman se vate' ta paeh va pee.

13 Ivëh, ka soe pe Sosoenën to te' non manih po komön o Puk Vapenpen to soe non pan,

“Eö' to iu no' e Jekop,
ivëhkëk eö' to rës e no' pe Iso'.” *Mal 1:2-3*

14 Ivëh, ka se po' soe vah vanih pa tah pamëh? E' kës to ep vahat pa ö ne Sosoenën to iu varoe non a paeh va pee? Ahik rakah!

15 Suk ataeah, e Sosoenën to soe ke voh e Mosës pan,

“Eö' se uruan eo' peteh nö' to koman no',
parö' kamö' eo' peteh nö' to koman no'.” *Eks 33:19*

16 Ivëh, ke Sosoenën se vate' a te' vëh ne' to iu non pa vataare o ururuan pe'. O iu pe' to hikta han non pataeah no a napan to iu ne, pare punö' ne pa nok.

17 Pe' a soe to te' non po Puk Vapenpen, ne Sosoenën to soe ke a te' sunön va Isip pan,

“Eö' to vasunön voh a oah, marën a ö nö' se vataare o kikis peö' manih pën,
suk a ö no a ëhnaneo' se tavus po oeh avoes.”
Eks 9:16

18 Ivëh, ke Sosoenën se uruan en peteh ne' to koman non, pare' vavösvös koman en pe retereh ne' to koman non.

19 Ivëh, ka paeh peöm se keh hi a neo' pan, “Suk ataeah po', ne Sosoenën to vateen suk a ra pa ma taate' hat pea? Ahik rakah ta pah te' to onöt non a kök o iu pe Sosoenën.”

20 Eën a te' va po oeh vëh. Ka te' akuk va po oeh vëh to hikta te' non ta soe vaonöt pa hi e Sosoenën. Ahikta tah to antoen non a hi a te' vëh to nok poan pan, “Eën nok suk va ka neo' manih ataeah?”

²¹ A te' nonok nöh to antoen rakah e non pa nok a ma taneah ne' to koman non a nok. E' to onöt e non pa nok a poa nöh manih po pöh manean, a paeh, e' a nöh vih marën a nöhnöh varoe pa ma poen apa'puh, ka meh, e' a nöh akuk marën a nöhnöh pa ma poen kurus.

²² E Sosenën me to antoen e non pa nok va nën. E' to kehkeh vataare non o heve pe', me o kikis pe', manih pa napan. Ivëhkëk, e' to te' me voh non a taate' anoeh manih po te' varih ne' to heve ov i non rae. A napan poë varih to anoeh ro ko ne a ö ne Sosenën se tek rae.

²³ E Sosenën to iu vamaaka e non po kikis apuh pe', ne' to koep kunah voh ma' manih pea ö te' varih to kon voh o ururuan pe'. E' to vamatop a ra a napan poë varih to anoeh ro no, a ö ne' se he' a ra o kikis apuh pe'.

²⁴ Ke ea ivarih a napan varih ne Sosenën to vate' voh. E' to hikta vate' varoe voh a möm, suk emöm ro Jiu', ahik, e' to vate' me voh en peöm, o te' to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'.

²⁵ Manih po Puk pa te' vanënën soe vëh, e Hosea' ne Sosenën to soe vavoh manih pan,
 “Eö' se soe va eo' manih pan, ‘Eöm a napan peö’,
 manih po te' varih, ‘to hikta te' voh ne pan ee
 a napan peö’.”

Ko te' varih nö' to hikta iu voh no',
 nö' se vataare eo' pee, po iu peö'.” *Hos 2:1,23*

²⁶ “Ka manih totoopin rakah pa ma ö nö' to soe ke voh rae pan,
 ‘Eöm to hikta te' nem pan eöm a napan peö’,
 Amot nee se poka' ee pee, ‘O pus koa' pe Sosenën
 a to'to' tamoan.’” *Hos 1:10*

27 E Aisaëa', to koman voh non a napan va Israël, pare' soe vamanih pan,

“A napan va Israël to peo

va e nee manih po kösan va sinten tahi'.

Ivëhkëk, a nap keok akuk ivarih

ne Sosoenën se kon hah.

28 Suk ataeah, e Sunön se vakmis vëhö' rakah en pa napan va po oeh vëh.” *Ais 10:22-23*

29 A ma tah kurus to tavus va ee manih pa ö ne Aisaëa' to soe vavoh,

“E Sunön A Kikis Vi,

se keh hikta hehe voh a si' nap keok akuk manih po vute' pea,

ea se voh tatek kurus rakah vavoh ee manih pa ö no a poa vöön varih,

Södom me Gomora' to tatek vavoh.” *Ais 1:9*

A Napan Va Israël To Kiu Vëhva' Suk Voh Ee Pa Kon a Taate' Vih

30 Ivëh, ka ma vavaasis peö' sosoe po' ka rora ataeah? A napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee to hikta pupunö' vakis rakah voh ne pa vatompoan vavih me e Sosoenën. Ivëhkëk, e Sosoenën to vatompoan vavih me raeo, suk o vaman pee.

31 Ivëhkëk, a napan va Israël varih to pupunö' vakis voh ne pa vatet a ma taate' varih to vataare ne a hanan, ne Sosoenën to vatompoan vavih me non sih a te'. Ivëhkëk, ee to hikta antoen voh ne a vatet vahik vavih rakah a ma taate' poë varih.

32 Suk ataeah, ee to hikta vatet a ma taate' poë varih me o vaman. Ee to koman vapiun ne pan a kiu hiva' vëh, nee to nonok ne pa vatet a ma taate' poë varih se nok raeo kee vatompoan vavih me

ee pe Sosoenën. A vös vavahan te' to vahan a ma moeere, kee ku' ee.

³³ E' to te' akuk va kov e non manih pa ö ne Aisaëa' to kiun vavoh manih po Puk pe Sosoenën, pare' soe pan,

“Ep öm, eö' to vaho' voh a vös manih Saëon.

Ka vös pamëh to vavahan non sih a napan,
kee ku'ku' ne.

Ivëhkëk, eteh to vaman non poan, e' hikta se hara'
vahat non.” *Ais 8:14; 28:16*

10

A Napan Va Israël To Hikta Nat Ne Pa Taate' Pe Sosoenën

¹ Kën poaneo', manih pa ëhnan e Ieesu', a tah nö' to iu oah rakah no' iva'ih pan, e Sosoenën se kon hah o Jiu'. E' a hin rakah sih peö' manih pe Sosoenën.

² Eö' se soe va keo' peöm manih, suk a taate' po Jiu', ee to iu rakah e ne pa vatet a taate' pe Sosoenën. Ivëhkëk, ee to hikta nat ne pa ö see vatet vah va in a taate' pamëh.

³ Ee to hikta nat ne pa ö ne Sosoenën to vatompoan vavih vah me va i non a napan. Ee to pupunö' rakah e ne pa vatompoan vavih me e Sosoenën, suk a ma kokoman koman pee. Ivëh. kee hikta iu vatet ne o iu pe Sosoenën manih pa vatompoan vavih me poë.

⁴ Ea to nat vavih e no pe Ieesu' Kristo to no ma', marën vahik o Vavaasis pe Mosës. Ivëh, ka napan varih to vaman ne poë se vatompoan vavih me po' e Sosoenën.

⁵ E Mosës to kiun a soe va po Vavaasis pe Sosenën ne' to he' moaan voh poan, pan a napan se suksuk ne, ke Sosenën se vatompoan vavih me po' rae. E' to soe voh pan,

“A te' vëh to vavetet non o Vavaasis peö', nö' to he' moaan voh e Mosës,
e' se te' to'to' e non.” *Lev 18:5*

⁶ Ivëhkëk, e' iva'ih a tah no a ma kiun va po Puk pe Sosenën to vaato suk non a ö no a te' se vatompoan vavih me e Sosenën, po poen ne' to vaman, a ma kiun poë varih to soe ne pan,

“Eën se nat nom soe pan,
‘Eteh se peah manuh pa vöön va kin?’ ” *Lo 30:13*

Eöm se keh vapöh kokoman me nem a soe pamëh, e' to te' akuk va kov e non manih pa ö nöm to soe vamanih pan, “Ea to iu no ta te' se nö manuh pa vöön va kin, ko me kunah ma' e Kristo manih po oeh”.

⁷ Paröm nat nem koman pet va nem manih pan,
“Eteh to onöt non a kunah manuh pa vöön pa nap mët?” *Lo 30:13*

Eöm se keh vapöh kokoman me nem a soe pamëh, e' to te' akuk va kov e non manih pa ö nöm to soe vamanih pan, “Ea to iu no ta te' se nö manuh pa vöön pa nap mët, ko me peah hah ma' e Kristo.”

⁸ Ivëhkëk e' to hikta te' non pan, e' a ö no a te' se vatompoan vavih me e Sosenën, suk ataeah, a ma kiun va po Puk pe Sosenën to soe va ne manih pan,

“A soe pamëh to te' vatët rakah e non manih peöm,
e' to te' e non manih pa ma rivoeeneöm,
me manih pa ma kupu peöm.” *Lo 30:14*

Ka soe pamëh, e' o vavaasis va po vaman möm to vavaasis nem sih.

⁹ Eöm se keh popoka' nem e Ieesu' e Sunön pa ma rivoeeneöm, me eöm se keh vaman nem e Sosoenën to kun kuin tane' hah e Ieesu' manih pa nap mët, eöm se kon em po to'to' tamoaan.

¹⁰ Ea to vaman no sih e Sosoenën pa ma kupu pea, ivëh, ke Sosoenën vatompoan vavih me en pea. Ka sosoe tavus no o vaman pamëh pa rivoora, ivëh, ke Sosoenën sih kon hah en pea.

¹¹ Ka tah pamëh to te' man e non, suk a ma kiun va po Puk pe Sosoenën to soe va non nën,

“Keteh to vaman non poan, e' hikta se hara' vahat non eah.”

Ais 28:16

¹² Suk ataeah, o Jiu' me ra napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee to vatoe e ne manih po kokoman pe Sosoenën. A paeh a Sunön e' e Sunön pea kurus. Pare' he'he' non sih a ma tapui peo rakah po te' varih to hinhin ne sih poë, pan e' se va'aus rae.

¹³ Suk ataeah, o kiun to te' non po Puk pe Sosoenën to soe avoe' va e non manih pan,

“Eteh to vaoe a ehnan e Sunön, e Sunön se hehe en pe'.”

Jol 2:32

¹⁴ Ivëhkëk, ee se keh hikta vaman ne poë, ee se po' hin vah va in poë o va'aus nih? Me a ö nee se keh hikta tēnan a soe pe', ee se po' vaman vah va in poë nih? Me a ö ne' se keh hikta te' non ta te' se vatvus a soe manih pee, ee se po' tēnan vah va in poë nih?

¹⁵ Ka napan se keh hikta vanö ma' o te' varih se vatvus a soe, o te' poë varih se po' vatvus vah va in a soe nih? O Puk pe Sosoenën to soe non pan,

“E' to para' vih, pa ö no a napan to te' ma' a Soe Vih
pe Sosenen.” *Ais 52:7*

¹⁶ Ivëhkëk, e' to hikta te' non pan, a napan kurus va
Israël ivarih to vaman voh a Soe Vih pe Sosenen.
A te' vanënen soe vëh e Aisaëa' to soe voh pan,

“Sunön, etereh to pënton voh,* pare vaman ee pa
soe nö' to soe ke voh raoe?” *Ais 53:1*

¹⁷ Ea to nat e no, pea to tēnan a Soe Vih pe Sosenen,
ka Soe pamëh kunkuin en po vaman pea. Ka Soe
Vih pamëh to vavaato suk non e Ieesu' Kristo.

¹⁸ Eö' to te' no' a hi nö' to kehkeh hi no', to hi
va non manih pan, “O Jiu' to pënton kës voh ee pa
Soe Vih pe Sosenen, ha?” A, ea to nat e no pee to
pënton voh ee pa Soe Vih pamëh, suk a ma kiun va
po Puk Vapenpen to soe va ne manih pan,

“A napan kurus va po oeh to pënton voh ee pa soe
pee,

ka napan va pa ma vöön kurus tēnan voh ee pa
ma soe poë varih.” *Sng 19:4*

¹⁹ Eö' to te' me no' a meh hi nö' to kehkeh hi no', to
hi va non manih pan, “A napan va Israël nat vavih
kës voh e ne pa pusun in a Soe Vih pamëh, ha?” A,
ee to nat vavih voh ee. Vamomoaan nöm se koman
hah a soe ne Mosës to soe voh pan,

“Eö' se kon o vute' to hikta te' me ne to ehnan,
marën a vapuhio' a neöm,
eö' se vate' o vute' to hikta te' me ne to nat
vih,

marën a vaheve a neöm.” *Lo 32:21*

²⁰ Ka te' vanënen soe vëh e Aisaëa' to hikta nanaöp
voh non, e' he vatvus va in a soe pe Sosenen
manih pan,

---

* **10:16:** [... etereh to pënton voh, ...?] Ka piun, iva'ih, a hikta te' to
pënton.

“O te' varih to inan voh a neo', ee o te' poë varih,
 to hikta hinhin voh a no neo' o va'aus.
 Eö' se vataare koman ö' po te' varih to hikta koman
 ne a ep ka neö'.” *Ais 65:1*

²¹ Ivëhkëk, a te' vanënën soe vëh e Aisaëa' to kokoman voh non a napan va Israël, pare' vatvus va in a soe pe Sosenën manih pan,
 “A ma poen kurus nö' to va'na' no',
 parö' sun vamatop no' pa kon hah a napan
 varih o vatösoe,
 ivëhkëk, ee to hikta iu tēnan ne a ma soe
 peö'.” *Ais 65:2*

11

E Sosenën To Ururuan A Napan Kurus

¹ Ivëh, kö' se hi va eo' manih pan, “E Sosenën kēs to vanun voh en pa napan pe'?” Ahik, e' to hikta vanun raoe, suk ataeah, eö' koman a te' va Israël to tane' ma' po vute' vëh ne Abraham to vasipun i non sih. Keö' a te' va po vute' pe Bēnjamin.

²⁻³ Moaan voh e Sosenën to vate' voh en pa napan va Israël, kee tavus ee a napan pe'. E' to hikta he' tonun avoe' voh non raoe. Eöm to hikta nat pö' nem po vahutët voh pa te' vanënën soe vëh e Elaëja', to kiun non po Puk pe Sosenën? E Elaëja' to hinhin voh non manih pe Sosenën, pan e' se vaho' a napan va Israël po vahutët, pare' sosoe va non manih pan,
 “Sunön, ee to ip vamët voh ee pa te' vanënën soe pën.

Pare mirö' me ee pa ma pok vapenpen pën.
 Eö' ro ko a pah te' vanënën soe to te' no',

ka kuru nee to kehkeh ip vamët pet me e ne
peö'." *1 Kin 19:10,14*

⁴ Ivëhkëk, a piun taeah po' ne Sosoenën to soe ke
Elaëja'? E Sosoenën to soe voh ke poan pan,
"Eö' to te' avoe' me e no' pa 7,000 te' peö' manuh
Israël,
a napan poë varih to hikta vatokon,
ko vapeo' pasun ke voh e sunön vapikpiuk vëh e
Bal." *1 Kin 19:18*

⁵ Kuru, ne' to vatoe e non, e' to hikta te' non
pan, a napan kuru va Israël ivarih to he' tonun
e Sosoenën. Ahik, e' to ururuan voh a si' nap keok
akuk va pa napan poë varih, pare' vate' en pee a
napan pe'.

⁶ E' to hikta koman non a kiu me a ma tah nee to
nonok ne. E' to vate' raoe, suk e' to uruan raoe. Ee
se keh nok a ma kiu, ke Sosoenën vate' raoe, ka tah
vëh na to popoka' no o ururuan, e' to hikta te' non
pan o ururuan vamaman.

⁷ Ivëh, ka se po' soe vanih? E' to te' va non
manih, a napan va Israël to kehkeh vatompoan
vavih me ne e Sosoenën. Ivëhkëk, ee to hikta
vatompoan vavih me ne poë, suk e Sosoenën to
vavösvös kokoman e non pee, kee hikta iu pënton
ne a soe pe'. Ivëhkëk, a si' nap keok akuk va Israël
ne Sosoenën to vate' voh, kee vatompoan vavih me
ne poë.

⁸ Ivëh, no Puk pe Sosoenën to vavaato suk non a
nap vatösoe poë varih, pare' sosoe va non manih
pañ,
"E Sosoenën to nok a napan poë varih,
kee te' va e ne manih pa te' to koroh varo. *Ais*
29:10

E' to nok raoe, kee hikta onöt ne a inan a ma tah,

nee to ep pa matëëre,
me a ö nee to hikta onöt ne a kon a ma tah
nee to pënton pa ma tenëëre.

Ee to te' avoe' va e ne nën kuru.” *Lo 29:4*

⁹ Ke' te' akuk va kov e non manih pa ö ne King

Devit to soe vavoh manih po Puk Vaëhëh,

“Sunön, eö' to iu no' pan, eën se nok a ma taëën peo
me a ma moeh tah vihvih pee,

kee tavus vamanih pa kë me o vasu',

kee sih vaon raoe,

marën a ö nën se tek raoe.”

¹⁰ “Sunön, eö' to iu no' pan, eën se vapopoen a ma
matëëre,

kee hikta antoen ne a maaka in a ma kokoman
pën.

Sunön, eö' to iu no' pan, eën se vatarom tonun
raoe,

pa te' a ma kokoman punis pee,

vamanih pa ö no te' kikiu akuk to te' va ne.” *Sng*
69:22-23

*E Sosenën To Kon Hah O Te' Varih To Hikta Te'
Ne Pan Ee Ro Jiu'*

¹¹ Ivëh, kö' se hi va eo' manih pan, “A napan va
Israël kës to ku' voh, ka ku' pamëh tek vahik rakah
en pee, pa tëëm nee to koman vapiun voh ne a
ö nee se vatompoan vavih me e Sosenën, ha?”
Ahik, o kokoman pamëh to nok e Sosenën, ke' kon
hah o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. E' to
nok a hanan pamëh, pan a napan va Israël se ep ko
puhio' a tah ne' to nok manih pa napan poë varih.

¹² A tëëm no a napan va Israël to ku' voh, pare
he' tonun in poë, pa tëëm nee to hikta vaman ne
pan, e Sosenën to tapui vörep rakah en pa napan
kurus va po oeh vëh. Ka ku' pee to vatvus a tapui

apuh manih pa napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. Ivëh, ka tëëm no a napan va Israël se keh tarih hah ke ma' manih pe Sosoenën, a, ea to nat e no pe Sosoenën se tapui vörep oah rakah en pa napan kurus va po oeh vëh.

¹³ Kuru nö' to kehkeh soe ka no' neöm a napan varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'. Ke eö'! Eö' a aposol peöm, eöm a napan varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'. Ivëh, kö' se nok rakah a kiu peö' vamanih po aposol, suk e Sosoenën to he' voh a neo' a kiu pamëh.

¹⁴ Suk ataeah, eö' to kehkeh kunkuin no' o kokoman pa napan peö' varih o Jiu', pan ee se puhio' a taate' vëh ne Sosoenën to nok manih peöm, pa ö ne' to vatompoan vavih me a neöm. A taate' pamëh nö' to nonok no', marën a ö nö' se rëh hah ma' ta ma meh pee, kee hah ke ma' manih pe Sosoenën.

¹⁵ Suk e' to te' man rakah e non pe Sosoenën to he' tonun voh a napan va Israël, pare' vatompoan me en pa napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ivëh, ka tëëm ne' to vatös hah me a napan va Israël, e' to vatoe rakah va e non manih pan, ee to sun tane' hah manih pa nap mët.

¹⁶ E' to te' non a soe vapipino' to soe non pan, a ma aan naon se keh te' vih ne, ke Sosoenën vaneah non raoe, ka ma pean me se tavus vavih ee, ke Sosoenën vaneah me e non pee. Moaan voh e Abraham me ra kën sipuiiro Jiu' to te' voh e ne a napan pe Sosoenën. Ke' te' va e non manih, amot me, no kën supnai' pee se tavus amot ee a napan pe Sosoenën.

¹⁷ E' to ep rakah ke non pan, a ma pöh pea öliv to takök voh ee. Ee to vëknöm ne a napan va Israël.

Ke eöm a napan varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu', eöm to te' va e nem manih po veoh in o öliv poa, nee to vatös me o öliv vëh to tavus momoiaan voh. Ka kuru vëh nöm to pëtpët kon e nem po kikis me a taëën manih po naon vamomoiaan pamëh, ko naon vamomoiaan pamëh ivarih o Jiu'.

¹⁸ Ivëh, köm se nat nem koman nem pan, eöm to vih oah e nem pa ma pea naon varih to takök voh. Eöm se keh te' me nem o kokoman pamëh, eöm se nat va nem manih pan, eöm to hikta vava'aus nem o aan, ahik, o aan to vava'aus a non neöm.

¹⁹ Ivëh, köm se po' soe va em manih pan, “A ma pea naon to takök voh, marën a ö nö' se vatös hah raoe po rumun.”

²⁰ Oman, e Sosenën to nok vavoh en nën. Ivëhkëk, a ma pea öliv varih to takök voh, suk ee to hikta vaman ne, ke eöm te' avoe' e nem a ö va po naon pamëh, suk a ö nöm to vaman nem. Eöm se nat nem këëkë koman hah a nem, paröm nanaöp varoe nem, ko matop vavih nem o vaman peöm.

²¹ Ea to nat e no pe Sosenën to moes vi voh en pa ma pea naon totoopin va po naon pamëh, suk ee to hikta vaman voh ne, ivëh, ke' hikta onöt non a vaonöt a neöm, pan eöm se te' va nem manih pa ma pean in o naon pamëh, pa ö nöm se keh hikta vaman nem.

²² Pënton öm! E Sosenën to para' vih, ivëhkëk, a ma taate' me pe' to para' hiva'. E' se vakmis en po te' varih to hikta iu vatet ne a soe pe'. Ivëhkëk, e' se vih ke non peöm, pö nöm se keh vavatet vakis nem a taate' vih pe'. Eöm se keh hikta vavatet nem a ma taate' vih pe', e' se moes vi këh en peöm po naon vamomoiaan.

²³ Ka napan va Israël se keh vaman hah ee pe Sosoenën, e' to antoen rakah e non pa kon hah rae, ko vatös hah en pee pa ö ne' to moes kurus tane' voh rae.

²⁴ E' hikta te' va non pa ö na to koman va no sih pan, o pea naon poa se tavus vamanih pa meh ö va po naon vih. Ke eöm o te' varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu', eöm to te' va e nem manih po pea naon nee to moes tane' po öliv poa, pare vatös me o öliv vih. Ivëhkëk, pe' o Jiu' poë varih to te' va e ne po pea öliv to pu tane' ma' po naon vih, ke Sosoenën to antoen rakah e non pa vatös hah rae manih po naon koman moaan voh pee.

E Sosoenën Se Kon Hah A Napan Kurus Va Israël

²⁵ Kën poaneo' va po vaman, manih pa ehnan e Ieesu', eö' to iu a no' neöm se maaka vavih vamanih pan, eöm to hikta nat vahik nem pa ma tah kurus. A tah vëh nöm to me' avoe' e nem pa nat vahik to te' va non manih pan, e Sosoenën to vavösvös kokoman voh a napan va Israël pa si' tääm kökööt akuk. Ivëhkëk, a vatösoe pee se hik en pa tääm no a ma pöh te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' ne Sosoenën to vate' voh, se vaman, pare kon o to'to' tamoaan.

²⁶ E' a ö ne Sosoenën se kon koe hah a napan va Israël. E' to kiun va non manih po Puk pe Sosoenën pan,

“A te' vëh se hehe hah a napan
se tane' ma' manih Saëon.

E' se nö ma' pa kon këh o vute' pe Jekop pa hat.

²⁷ Ko poen pamëh nö' se nok o vatompoan peö' me a napan poë varih,

pa tääm nö' se kon ke a ma hat pee.” *Ais 59:20-21; 27:9*

²⁸ Ivëhkëk kuru no a napan va Israël to he' tonun avoe' e ne pa soe vih pe Ieesu' Kristo. Ke Sosoenën heve ov e non pee. A taate' pamëh to tavus marën a va'aus a neöm a napan to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'. Ivëhkëk, a napan va Israël to te' avoe' e ne a napan pe Sosoenën varih ne' to iu suntan non sih raoe, suk a ma soe vaman ne' to nok ke voh a kën sipuiire.

²⁹ E Sosoenën to hikta nat non sih pa panih o kokoman pe' manih pa napan ne' to vate',* me a ma he' ne' to he' marën a va'aus raoe.

³⁰ Moaan voh eöm varih a napan to hikta te' nem pan eöm ro Jiu', eöm to hikta iu pënton voh nem e Sosoenën. Ivëhkëk kuru, nöm to kon em po ururuan, suk a napan varih o Jiu' to hikta iu pënton voh ne.

³¹ Ivëh, ka kuru a napan varih o Jiu' to hikta iu pënton ne a soe pe Sosoenën, suk ataeah, e Sosoenën to he' voh o ururuan pe' manih peöm. Ivëhkëk, a tah pamëh to tavus voh, marën a ö nee se kon pet o ururuan manih pe'.

³² E Sosoenën to vaonöt ken pa napan kurus va po oeh vëh pa nok a ma taate' vatösoe, marën a ö ne' se vataare o ururuan pe' manih pee.

Ea Se Kë A Eñnan E Sosoenën

³³ Oman! E Sosoenën e tövaneah pa ma moeh tah kurus, ko kokoman me o nat vih pe' to para' ruruvun vörep. Ahikta pah te' to nat varuruvun

---

* **11:29:** [... manih pa napan ne' to vate', ...] A napan varih ne' to vate', ee a ma to Jiu', me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.

rakah non a ma kokoman pe', me a maaka in a ma taate' pe'.

³⁴ Ivëh, no a ma kiun va po Puk pe Sosoenën to sosoe suk va ne manih pan,

“Eteh to nat vahik voh en pa ma kokoman pe

Sunön,

me eteh to he'he' non sih poan a ma kokoman?”

Ais

40:13

³⁵ “Ahik rakah ta pah te' to he' voh e Sosoenën ta tah,

pare' iu non a ö ne' se piun hah ke poan.

Ahik rakah!”

Job 41:11

³⁶ Oman, a ma tah kurus to tane' voh ma' manih pe Sosoenën, ka manih varoe ko pe', ka ma moeh tah kurus te' ne, ka ma moeh tah kurus poë varih te' suk ne a vih pe'. Ea se këëkë tamoaan rakah no eah. E' rakah a ö ne' se te' tamoaan va non! Oman.

12

Ea Se He' Rakah A Ma To'to' Pea Manih Pe Sosoenën

¹ Ivëh, kö' hinhin vakis rakah e no' peöm a kën poaneo' va po vaman, manih pa ëhnan e Ieesu', eöm se he' avoes rakah a ma to'to' peöm manih pe Sosoenën, vamanih po he' vëh o to'to'. Suk a ö ne Sosoenën to vataare voh a ra o ururuan pe'. A ma to'to' peöm varih ne Sosoenën to vaneah non, se te' voon ne, ko te' vih ne manih po epep pe'. Ivëh, köm se kë rakah nem a ëhnaneah pa ma kupu peöm, suk eöm to inan voh em pa ma vih ne' to nok voh ka neöm.

² Paröm nat nem ririu va nem manih pa ö no a napan va po oeh vëh to ririu va nee sih. Eöm se

vavoon a ma kokoman peöm, marën a ö nöm se te' nem pa vavoon tamoaan hah a ma to'to' peöm. Eöm se keh nok va nën, eöm se inan em, paröm maaka em pa ö ne Sosenën to iu non, a ö nöm se ririu va nem. E' to iu non a ö nöm se ririu va nem manih pan, eöm se nonok nem a ma taate' vih, me a ma riu peöm se te' totoopin non, me a ma taate' peöm se vavaeö i ne poë.

Ea Se Nonok Rakah No A Ma Kiu Va Pa Ma He' Ne Sosenën To He' Voh A Ra

³ E Sosenën to ururuan voh a neo', pare' vate' va ka neo' manih pe tövavaasis peöm. Ivëh, kö' vakömköm e no' peöm papaeh. E' hikta vih non pa ö nën se këekë koman hah a nom, parën nat nom koman nom pan, eën to vih oah e nom pa ö nën to te' va nom. Eën se kokoman hah a nom, ko kokoman pën te' vatoe me non o vaman ne Sosenën to he' voh a oah.

⁴ Ea papaeh to te' me no o sionin to te' me non a ma ö peo, ka ma ö poë varih to te' me ne a ma kiu vakëkëh.

⁵ E' to vatoe akuk va kov e non manih, pea to peo. Ivëhkëk, manih pe leesu' Kristo na to te' no o pöh sionin ro. Kea papaeh to te' va no manih pa ma meh ö va po sionin pamëh, a ma papaeh ö to vatös me ne a ma meh ö kurus va po sionin.

⁶ Ea kurus to te' no a ma he' vakëkëh, ka ma papaeh he' poë varih na to öt suk no, o ururuan ne Sosenën to he' a ra. A te' vëh to te' me non o he' va pa vanënën soe, e' se vakiu rakah o he' pamëh, pa taate' to vapöh kokoman me non a tah ne' to vaman non, pan e Sosenën to soe ke poan.

⁷ E' se keh te' me non o he' va pa va'aus o upöm, e' se vava'aus rakah me non o kupu pe'. Ke' se keh te' me non o he' va pa vavaasis, e' se vavaasis rakah me non o kupu pe'.

⁸ Eteh to te' me non o he' va pa vakikis o upöm te', e' se te' rakah non pa vakikis o upöm. Keteht to te' me non o he' va pa he' va'aus o upöm te', e' se te' rakah non pa he' vatëh. Keteht to te' me non o he' va pa sun vamanih pa te' susun, e' se sun vakis rakah non pa vovoh ke ra napan. Keteht to te' me non o he' ururuan, e' se ururuan rakah me non o vaeö.

⁹ Eöm se vataare tamoaan rakah nem o iu peöm manih po upöm peöm. O iu pamëh se tane' rakah non ma' pa ma komëneöm. Eöm se koe rakah a taate' hat, ko iu varoe rakah nem a nok a ma taate' vih.

¹⁰ Eöm se iu koman rakah nem o upöm peöm, vamanih pa ö nöm to iu va nem sih a ma kën kea koman peöm. Paröm ta rakah nem a ëhnëëra ma meoh te' peöm, ka ëhnëëre se apuh oah non a ma ëhnëëneöm.

¹¹ A ma poen kurus nöm se nat nem kakarauh nem, paröm koe ka Tuvuh Vasio' ësës non manih pa ma kupu peöm, pa nok a kiu pe Sosenën.

¹² Eöm se te' vaeö nem, suk eöm to anoeh avoe' e nem pa ma tah ne Sosenën to vamatop keon voh ka neöm. Eöm se sun vakis nem pa tëëm no punis se nö ma', paröm nat nem anoe in a taate' hin pa ma poen kurus.

¹³ Eöm se va'aus a napan pe Sosenën varih to kökööt ne pa ma meh tah. Eöm se vaoe ho o upöm te' va pa ma meh muhin varih o arus manih pa ma

iuun peöm, paröm matop vavih nem raeo.

¹⁴ Eöm se hin e Sosenën, ke' tapui o te' varih to kehkeh mirö' a ne neöm, a, eöm se nat nem hin eah, pan e' se tek raeo, ivëhkëk, eöm se hin varoe eah, ke' tapui raeo.

¹⁵ Paröm vaeö me ro te' varih to hara' ne o vaeö, ko tamak va'peh me o te' varih to hara' ne o tamak.

¹⁶ Eöm se te' vakamö' nem, paröm koe a kë koman hah em. Ivëhkëk, eöm se vamomhë me nem o te' varih to hikta te' ne to ehnan. Paröm nat nem koman nem pan, eöm to para' natnat.

¹⁷ Ka te' se keh nok a hat manih peöm, koe a piun hah keah, a hat ne' to nok manih peöm. Paröm punö' pa nok ataeah no a napan to koman ne to te' vih non.

¹⁸ Paröm punö' vakis rakah pa te' vakamö' me a napan kurus.

¹⁹⁻²⁰ Eöm varih nö' to iu no', koe a te' vamanih pa te' kiiki vöhio', paröm vakmis o upöm te', suk a ö nee to nok a hat manih peöm. Ivëhkëk, eöm se koe ke Sosenën kiiki raeo, pare' vakmis raeo me o heve pe', vamanih pa ö ne' to soe vavoh manih po Puk Vapenpen,

“Eö' koman se kiiki,

parö' vakmis a napan varih to nok a hat.

Eö' se piun hah ke raeo a ma hat

nee to nok voh.”

Lo 32:35

Ivëh, ka soe pe Sosenën to soe va non manih pan,

“E tövakihat pën se keh maë,

kën makën eah,

ke' se keh manoe,

kën vakaak eah.

Ka tääm nën to nok va nën,

eën se he' rakah eom pe' po poet.” *Prov*

25:21-22

²¹ Eöm se koe a kunah ke a hat pa meh te', ke' vöknah a neöm, paröm vöknah varoe koe in a ma taate' hat, nee to nok manih peöm pa taate' vih peöm.

13

Ea Se Tënan Rakah No A Ma Taate' Pa Kaman

¹ Ea kurus rakah se te' no paan a ma susun pa kaman, pe' a hikta pah te' to vovoh akuk non sih. Suk e Sosenën koman to he' voh raoe a tasun me o kikis va pa matop a napan. Ivëh, ka kuru no a hikta pah te' to antoen non a matop a napan, pa ö ne' to hikta te' me non o kikis pe Sosenën.

² Ivëh, ko te' varih to vasosöe me ne a ma soe pa kaman, ee to vasosöe pet me e ne pa tah ne Sosenën to vate' voh. Ka tëëm nee to nok va nën, ee se he' koman hah rea a punis.

³ O te' varih to nonok ne sih a ma taate' totoopin, to hikta se naöp i ne a ma susun pa kaman. O te' varoe varih to nonok ne a ma taate' hat, ee se nanaöp ne. Eën se keh hikta iu naöp nom a ma susun pa kaman, aeoh, eën se nonok rakah nom a ma taate' totoopin, parën suksuk nom, kee sih kë po' ne a ëhnöömah.

⁴ A te' susun pa kaman, e' a te' kikiu pe Sosenën, e' marën a va'aus a oah. Pare' matop vavih ka nom oah, kën te' vavih nom. Ivëh, kën se keh nonok nom a ma taate' hat, eën se nanaöp e nom pe'. Suk ataeah, e' to te' me non o rapis rë.* Ko rapis rë

---

* **13:4:** O rapis rë to te' va non manih pa tasun me o kikis ne Sosenën to he' a te' susun pa kaman.

pamëh ne' to öt non, suk e' a te' kikiu pe Sosenën. Ivëh, ka te' se keh nok a taate' hat, a kaman se vakmis en pe'.

⁵ Ivëh, kën se te' nom paan a kaman, pe' a taate' vih ipamëh, me a ö ne' toma' vakmis a oah.

⁶ E' a ö nën to he'he' suk pet nom sih a takis. A ma susun pa kaman, ee a nap kiu pe Sosenën, ka ma tamooan nee to te' eh rakah e ne pa matop a ma kiu ne Sosenën to he' rae.

⁷ Ivëh, ko te' varih nën to hin voh a ma tah manih pee, nën se piun hah ke rae a ma tah nën to hin voh. Eën se he' a ma moeh takis manih po te' kokon takis. Parën ta nom o te' varih na se ta no, ko kë nom a ëhnëero te' varih na se kë no a ëhnëere.

A Taate' Va Pa Iu O Upöm Te'

⁸ Eöm se nat nem koek nem to ötop, ke' te' non. A pah ötop ro ko nom se te' tamooan me nem, ivëh, iu a meh te'. Suk ataeah, a te' vëh to iu non o upöm te', e' to vatet vahik rakah en pa ma Vavaasis kurus pe Mosës.

⁹ Eöm se nat vavih rakah nem a ma soe vaënpan varih po Vavaasis pe Mosës, ee to soe va ne manih pan,

“Eën se nat nom koroh vëtkin me a te' nën to hikta me nom,” *Lo 5:18*

parën nat nom ip vamët a meh te',” *Lo 5:17*

parën nat nom kaveo,

parën nat nom manin a ma tah po upöm te'.”

Lo 5:19

A ma soe vaënpan poë varih, me a ma te' varih nö' to hikta kiun manih, ee to te' va ne manih a pusun in a soe vaënpan vëh,

“Eën se iu nom o upöm te' vamanih pa ö nën to iu hah va ka nom.” *Lev 19:18*

¹⁰ A te' vëh to te' me non a taate' iu te', e' to hikta onöt non a nok vahat o upöm pe'. Ivëh, ka taate' iu te' to vavatet vavih rakah e non po Vavaasis pe Mosës.

¹¹ Eö' to sosoe ka no' neöm a ma taate' varih, suk ea to nat e no pa tääm vëh kuru, to vatët e non pa hik. E' a tääm na se ut vavih rakah no ko opoep no. Suk ataeah, o poen ne Sosenën to iu kon vahik hah a rora, to pah te' vatët rakah këh e non po poen na to he' voh o to'to' pea manih pe Ieesu'.

¹² A popoen to vatët en pa hik, ka potan öök vatët en. Ivëh, ka se nat no nonok no a ma taate' popoen, para vaho' o ohop vapus pea marën a vapus pip aa manih pe susun po ora' hat.

¹³ Koe, ka te' me no a taate' totoopin vamanih po te' to te' ne po maaka. Ea se nat no nonok no ta ma taään tapeat, me a taate' kaak vaoah. Ea se nat no te' rakah no pa ma vu taate' te'te'vaasi', me a taate' hat koroh vëtkin kaveo, me a taate' heve ko vapus, me a taate' puhio'.

¹⁴ Ea se he' aa manuh pe Ieesu' Kristo, para koe a vavaeö aa pa ma iu hat va pa komaara.

14

Koe A Kö O Upöm Te'

¹ Eöm se vatompoan vavih me a te' vëh no vaman pe' to hikta te' eh non, ke' hop ma' po kum peöm. Paröm koe a vasosöë suk a ma ö nöm to koman vakëkëh va nem.

² A pah te' to vaman va non manih pan, e' to te' vih e non pe' pa eën a ma moeh taään kurus.

Ivëhkëk, a meh te' vëh no vaman pe' to töötö, e' to vaman va non manih pan, e' to vih e non pe' pa ëën varoe a pö'.

³ A te' vëh to nat va non manih pan, e' to te' vih e non pe' pa ëën a ma moeh taëën, e' se nat non kökö non a te' vëh to ënëën varoe non sih a pö'. Ka te' vëh to ënëën varoe non sih a pö', se nat non ep vöknah non a te' vëh to ënëën non sih a ma moeh taëën kurus, pan e' to nonok e non pa hat. Suk ataeah, e Sosenën to vatompooan vavih me voh en pee pon.

⁴ Eën eteh, kën kiiki nom a te' kikiu pa meh te'? E' se keh sun vakis e non pa nok vavih a kiu pe', ke', e' se keh hikta sun vakis non pa nok vavih a kiu pe', e' a tah koman pe torara pe'. Ivëh, ke' se sun vakis e non pa nok a kiu pe', suk ataeah, e Sunön to toon vakis e non pe' pa nok vavih a kiu pe'.

⁵ O upöm te' to koman ne pan, o pöh poen to apuh oah e non pa ma meh poen. Ka meh to koman non pan, a ma poen kurus to vatoe e ne. Ivëhkëk, a ma papaeh te' se keh vaman va ne manih pan, o poen vëh ne' to vaman non to te' vih e non pe', e' a tah koman pe' pa ö ne' to vaman va non.

⁶ O te' varih to koman ne pan, o pöh poen to apuh oah e non pa ma meh poen, ee to koman va ne nën marën a vavaeö e Sunön. Ko te' varih to ënëën ne sih a ma moeh taëën kurus, to ënëën suk ne a ö nee se vavaeö e Sunön, pare sosoe vavihvih pet ke ne sih pe Sosenën, pa ma taëën nee to ënëën ne sih. O upöm te' varih to kokoe ne sih a ëën a ma meh taëën, ee to kokoe suk ne a ö nee se vavaeö e Sunön, pare sosoe vavihvih pet ke ne sih pe Sosenën, pa ma te' taëën varih nee to nat ne a ëën.

⁷⁻⁸ A hikta pah te' to te' to'to' suk non sih o iu

koman pe'. Ka hikta pah te' to mëtmet suk non sih o iu koman pe'. Ivëhkëk, ea se keh te' to'to' no, ea to te' to'to' suk e no po iu pe Sunön. Ka se keh mët ro pet ee, ea to mët suk ee po iu pe Sunön. Ivëh, ka se keh te' to'to' e no, ke', ea se keh mët ro ee, ea se te' avoe' e no a napan pe Sunön.

⁹ Ka pusun in a ö ne Ieesu' to mët, pare' sun tane' hah pa nap mët, e' marën a ö ne' se tavus e Sunön pa nap mët, me ra nap to'to'.

¹⁰ Eën eteh, kën kiiki nom a kën pömah manih pa ehnan e Ieesu' Kristo? Parën koman suk nom ataeah pan, eën to vih oah e nom pee? Ea kurus se sun amot ee pa matan e Sosenën marën a ö ne' se kiiki a ra.

¹¹ Pe' to kiun va non manih po Puk pe Sosenën, pare' soe non pan,

“A soe pe Sunön iva'ih,

‘Suk rakah a ö nö' to te' to'to' no’,

A napan kurus va po oeh se vatokon manih pa mataneo',

pare soe tavus va ee manih pan,

‘Eën e Sosenën.’ ”

Ais 45:23

¹² Ivëh, ke ea papaeh se soe tavus koman ke Sosenën a pusun in a ma taate' kurus na to nok voh.

Koe A Nok O Upöm Kee Ku' Pa Hat

¹³ Ivëh, ka se koe a kiiki a taate' po upöm te' va po vaman, para koman vahat no rae. Para koe a nok ataeah to antoen non a mirö' a ma kokoman pee, kee ku' pa taate' hat.

¹⁴ Eö' to vatös me no' e Ieesu' Kristo, ivëh, kö' vaman rakah e no' pa hikta pah taëen to te' hat non

pa ëen. Ivëhkëk, a te' se keh ep va non ta pah tah manih pan e' to hat, a tah pamëh to hat e non pe'.

¹⁵ Eën se keh vahara' vahat o vaman pa kën pömah manih pa ëhnan e Ieesu', suk a ö nën to ënëen nom a taëen nee to hikta ënëen ne, eën hikta vavatët rakah nom a taate' iu te'. Koe a mirö' o vaman po upöm peöm, pa ö nën to ënëen nom a taëen, nee to koman ne pan e' to hat, suk e Ieesu' Kristo to mët suk pet me voh en pee.

¹⁶ Ivëh, kën se koe a nok a tah nën to koman nom pan, e' to te' vih e non, ke' tavus vamanih pa tah no upöm peöm to sosoe ne pan e' to hat.

¹⁷ Manih pa koman o Matop Vih pe Sosenën, a ëen me a kaak to hikta te' apuh ne. A ma tah apuh oah ivarih pan, ea se vatet no a ma taate' totoopin, para vakamö' vavih me no o upöm pea, ko te' vaeö me no raoe. A ma tah kurus poë varih to tane' ma' pa Tuvuh Vasio'.

¹⁸ Suk a te' vëh to vavatet non sih e Ieesu' Kristo pa tëem ne' to suksuk non a ma taate' poë varih, to vavaeö e non pe Sosenën, ko upöm te' se ep va e ne pe' manih pa te' vih.

¹⁹ Ivëh, ka se punö' rakah pa nok a ma tah varih se vakikis ne a taate' vakamö', para vava'aus koman hah a.

²⁰ Koe a vaonöt a taate' ëen taëen, ke' mirö' a tah ne Sosenën to nok voh po to'to' pe kea pën, a ma taëen kurus to vih e ne pa ëen. Ivëhkëk, e' to hat e non pa ëen a taëen vëh se nok e kea pën ke' ku' pa taate' hat.

²¹ E' to para' vih pa ö na se koe ee pa ëen a vöna', ke' a kaak o voaën, ke' a nok a tah vëh se nok e kea pën ke' e vameomah, ke' ku' pa taate' hat.

²² O vaman peöm se suk a ma tah poë varih, pare te' varoe rakah ne topnin in ne eöm, ke Sosenen, paröm nat nem toon o upöm peöm, kee suk a ö nöm to vaman va nem. O upöm te' va po vaman to te' vaeö e ne pa ö nee se keh nonok e ne pa ma taneah nee to koman ne pan, e' to te' vih e non, pare hikta se hara' ke ne pan, ee to teen ne ta tah.

²³ Ivëhkëk, o te' varih to ënëen ne a ma taëen, pare te' me ne o pöök kokoman, ee to nonok e ne pa hat, suk ataeah, ee to hikta vaman va ne manih pan, ee te' vavih kov e ne, ke' ahik. Ataeah no o te' to nonok ne, no vaman pee to hikta soe vaonöt ke non raoe, ee to nok ee pa hat.

15

¹ Ke ea varih a napan to te' me no o vaman kikiis, ea se te' a punis va pa va'aus, me a vakikiis o vaman po te' varih no a ma vaman pee to hikta te' kikiis ne. Ea se nat no vavaeö koman hah a no.

² Ke ea a papaeh te' se kiu vakis pa vavaeö a ma kea pea, marën a ö nee se tavus vavih, ko vaman pee kikiis.

³ Ea to nat vavih rakah e no, e Ieesu' Kristo to hikta te' to'to' suk voh non a ö ne' se vavaeö koman hah ea, ahik, e' to tanok suk voh, a ö ne Kristo to soe vavoh in e Sosenen manih koman o Puk Vaëhëh, pare' soe vamanih pan,

“A tëem no a napan to soe vahat a oah,

e' to vahara' vahat en peö'.”

Sng 69:9

⁴ A ma soe kurus varih to kiun ne po Puk Vapenpen, nee to kiun suk voh marën a vavaasis a ra, ka sun vakis manih pa te' a punis, me a ö ne' se vakikiis a ra, ka se anoeh no a ö ne Sosenen se

tapui a ra pa ma tah varih no a ma kiun va po Puk Vapenpen to vavaato suk ne.

⁵ A taate' sun vakis manih pa te' a punis, me a taate' va pa vakikis o upöm te' to tane' voh ma' manih pe Sosenën. Ivëh, kö' hinhin no' pan, e Sosenën se va'aus kurus a neöm pa vapöh kokoman me o upöm peöm, vamanih pa ö ne Ieesu' Kristo to iu va non.

⁶ Köm se po' vaöt koren, paröm pët he' o ëhnan manih pe Sosenën, e Taman e Sunön pea Ieesu' Kristo.

A Soe Vih Pe Ieesu' Kristo, E' A Tah Po Jiu', Me O Te' To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

⁷ A ma tah kurus nö' to vavaasis voh a neöm pan, eöm se vatompoan vavih koman hah me o upöm peöm vamanih pa ö ne Ieesu' Kristo to vatompoan vavih me voh a neöm, ivëh, ko upöm te' se po' kë a ëhnan e Sosenën.

⁸ Eö' to iu soe hah ka no' neöm pan, e Ieesu' Kristo to tavus voh a te' kikiu po Jiu' marën a va'aus rae. E' to nok vavoh nën pa vataare pan, a ma soe pe Sosenën manih pa kë sipuiiro Jiu' to te' man e ne.

⁹ E' to nok suk pet vavoh nën pan, o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se kë a ëhnan e Sosenën, suk o ururuan vëh ne' to he' voh rae vamanih pa ö ne Devit to soe vavoh manih pa ma kiun va po Puk Vaëhëh,

“Eö' se kë peah a ëhnöömah pa topniira napan varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.

Parö' kë a ëhnöömah po vaëhëh.”

Sng 18:49

10 A ma kiun va po Puk pe Sosenën to soe pet va e ne manih pan,

“Eöm varih a napan to hikta te' nem pan eöm ro Jiu',

eöm se vaeö va'peh rakah me ra napan pe Sosenën.”

Vaeö rakah peöm varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu',

eöm se vaeö va'peh me ra napan pe Sosenën.”

Lo 32:43

11 A ma kiun va po Puk Vaëhëh to soe pet va e ne manih pan,

“Eöm varih a napan to hikta te' nem pan eöm ro Jiu',

eöm se kë a ëhnan e Sunön.

Eöm kurus a napan se kë a ëhnaneah.” *Sng 117:1*

12 A te' vanënën soe vëh e Aisaëa' to soe me voh en pan,

“E sunön voon se tane' ma' po vute' pe Jësi'.

E' se nö ma' pa matop a napan varih

to hikta te' ne pan ee ro Jiu',

A napan kurus poë varih to anoeh me ne sih o vaman

pa ma tapui ne' se he' raeo.” *Ais 11:10*

13 Ivëh, kö' hinhin ka no' na neöm manuh pe Sosenën pan, e' se va'aus a neöm, köm anoeh me

nem o vaman pa ma tapui varih ne' se he' a neöm.

Pare' vapuh a neöm po vaeö me o vakamö' pa tëëm nöm to te' nem pa vaman eah, marën a ö ne eöm

varih to te' me nem o kikis pa Tuvuh Vasio' se puh vavih rakah pa taate' anoeh a ma tah ne Sosenën

to vamatop keon to he' a ra.

E Pöl To Vavaato Suk Non A Kiu Pe'

14 Eöm a kën kea peö' varih nö' to iu vörep no', manih po kokoman peö', eö' to vaman rakah e no' peöm to puh vamaman rakah e nem pa taate' vih. Eö' to nat e no' peöm to te' rakah me e nem po nat, paröm antoen rakah e nem pa vavaasis o upöm peöm.

15-16 Eö' to kiun ke voh eo' nös peöm pa to, to kikis amot, suk eö' to iu no' pan, eöm se nat nem a tah pamëh. Eö' to toto vavoh no' nën, suk e Sosoenën to he' akuk voh en peö' pa tasun va pa tavus vamanih, pa te' ësës he' pe Ieesu' Kristo, manih po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. A kiu peö' a te' ësës he' ivëh,* a vatvus a Soe Vih pe Sosoenën manih po te' poë varih, ko nok raoe kee tavus vamanih po he' no a Tuvuh Vasio' to vavivihan raoe, marën a he' vaeö e Sosoenën.

17 Ivëh, kö' para' vaeö vi pa ö ne Ieesu' Kristo to te' va'peh me a non neo', kö' nonok no' a kiu pe Sosoenën.

18-19 Eö' hikta se vaato suk hah no' ta meh tah, a pah tah ro ko nö' se soe tavus ka neöm ivëh, a ö ne Ieesu' Kristo to kiu va'peh me a non neo' sih, pa va'aus a napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee pënton poë. E' to nok a tah pamëh pa ö nee to pënton a neo' to vaato, pare ep in a ma tah nö' to nok. Ee to ep ka neo' to nok a ma tah vatoksean to para' vamamane', pare vaman ee pe Sosoenën, ee me to vaman e Sosoenën, suk o kikis pa Tuvuh Vasio' to va'aus raoe, kee vaman.

Eö' to vatvus ma' a Soe Vih pe Ieesu' Kristo manuh Jerusalëm, parö' vatvus vahik a soe manuh

---

* 15:15-16: E Pöl koman to hikta te' non pan e' a te' ësës he' po Jiu'.

Jerusalëm, ko vatvi ma' ko öök ma' pa muhin va Ilirikum, ko vaaton nën. Ke' te' va non manih, peö' to vahik voh eo' po pöh hum in a kiu peö' nën.

²⁰ Eö' to iu tamoan rakah no' sih a vatvus a Soe Vih pe Ieesu' Kristo, manih pa ma vöön no a napan to hikta nat avoe' i ne a ëhnaneah. Suk ataeah, eö' to hikta iu vatok no' a kiu peö' pa ö no a meh te' to vatvus voh en pa Soe pamëh nën.

²¹ Suk ataeah, e' to kiun suk non e Kristo manih pa ma kiun varih po Puk pe Sosenën pan, "O te' varih nee to hikta soe ke voh rae o vahutët pe',

ee se ep inan ee pe'.

Ko te' varih to hikta tēnan voh o vahutët pe',
se maaka ee."

Ais 52:15

E Pöl To Koman Non A Vavih Manih Room

²² Ke' a ma tah akuk ko poë varih to susunpip voh a non neo', kö' hikta onöt no' a nö nös pa ep a neöm.

²³ Kuru va'ih, nö' to hikta te' hah me no' ta meh kiu manih. A ma kirismas peo rakah nö' to iu ep voh ka no' neöm.

²⁴ Ivëh, kö' koman no' pan, eö' se nö nös, parö' ep momoan voh ka neöm, parö' oah pet po' manuh pa muhin va Spen. Eö' to koman no' a te' vaeö va'peh me a neöm pa tah ma si' poen, parö' koman va no' manih pan, eöm se va'aus a neo' pa vavih peö' manuh Spen.

²⁵ Ivëhkëk, eö' hikta koman no' a nö nös kuru, suk eö' to iu no' a nö momoan voh pa va'aus a napan pe Sosenën varih to te' ne Jerusalëm.

²⁶ A napan va po vaman varih to te' ne manih pa muhin vëh Mësadonia', me manih pa muhin va Akaëa', to vaeö rakah e ne pa he' a moni' pee pa

va'aus a napan pe Sosenen, varih o Jiu' to te' ne Jerusalēm.

²⁷ Ee to he' voh a ma moni' poë varih, suk o iu koman pee. Suk ataeah, ee to te' me ne a tah to matan va non manih pa ötop nee se piun ke ro Jiu'. O te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to kon tane' voh a ma pah ö va pa ma tah vihvih to va'aus non a ma apeere, manih po Jiu'. Ivöh, ka napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se va'aus varu' o Jiu' pa ma tah vihvih va po oeh.

²⁸ Eö' se keh nat vahik eo' pan, a nap arus varih Jerusalēm to maaka e ne pa tah nee to he' suk raoe a moni' pamöh, eö' se nö nös manem Spen, parö' ep ate' ka neöm.

²⁹ Eö' to nat e no' o poen nö' se nö nös manih peöm, e Ieesu' Kristo se vapuh rakah en pea pa tapui pe'.

³⁰ Kën poaneo' manih pa ehnan e Ieesu', eö' to iu no' a ö nöm se vatös me a neo', ka pët te' a punis nö' to te' me no', ka manih pa ma hin peöm, nöm se hinhin va'aus a nem neo', ke Sosenen se va'aus a neo'. Suk a ö na to pët vaman no sih e Ieesu' Kristo e Sunön pea, va'peh me o iu no a Tuvuh Vasio' to he' voh a ra.

³¹ Paröm te' pet nem pa hin, ke Sosenen se matop ka no neo' manih pa napan varih to hikta vaman ne e Ieesu' manih Jiutia', me a ö no a napan pe Sosenen se vaeö pa öt a moni' vöh nö' to te'te' ke no' raoe manih Jerusalēm.

³² Ke Sosenen se keh iu non, eö' se nö nös peöm me o vaeö, ka se pët kon a tëem pa vanot.

³³ Eö' to hinhin suk ka no' neöm, pan e Sosenen to te' me non a taate' kamö', se te' va'peh me a no

neöm. Oman.

16

E Pöl To He' A Soe Vih Manih Pa Napan To Kon O Vaman

¹ Eö' to vaeö me no' e vameera Fibi', e' a te' to vava'aus non sih o kum te' varih to vaman ne e Ieesu' manih pa vöön va Sënkria'.

² Eö' to iu hin no' a neöm, pan eöm se öt eah ko matop vavih nem eah, vamanih pa ö ne ea a napan pe Sosenën se te' va no. Suk e'e' me a meh te' pe Sunön. Eöm se vava'aus nem eah pa ma taneah ne' to iu non, suk e' to va'aus voh a neo' me ro upöm te' peo rakah.

³⁻⁴ Eöm se he' a potan vih peö' manih pe Prisëla' me Akuila', ee a poa tom manot to kiu va'peh me a ne neo' sih manih pa kiu pe Ieesu' Kristo. Ee to öra tatek voh ee, me a ö nee to öra mët voh ee, pa ö nee to kehkeh va'aus ne o to'to' peö'. Eö' to vavihvih rakah me no' raeo, ka ma kum te' kurus varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman ne e Ieesu', ee me to vavihvih rakah me ne raeo.

⁵ Paröm he' me a potan avih peö' manih po kum napan varih to vaman ne e Ieesu' to vatötönun ne sih manih pa iuun pee.

Paröm he' me a potan avih peö' manih pe vatomhë vih peö', e Epaënetus. E' voh a te' vamomoaan va pa muhin va Esia' pa vatet e Ieesu' Kristo.

⁶ Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Maria' vëh, to kiu vëhva' rakah voh non pa va'aus a neöm.

- 7 Paröm he' me a potan avih peö' manih pa poa te' poaneo', Andronikus, pen Junias varih, möm to te' va'peh voh nem pa nohnoh. Ee voh a poa te' apuh to te' hop ne manih po kum te' varih, to te' va'peh me ne o aposol. Ee pon to vaman vovoh voh ka neo' manih pe Kristo.
- 8 Manih pa ehnan e Sunön, eöm se he' a potan avih peö' manih pe vamomhë vih peö', e Ampliatus.
- 9 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Urbanus, e' a te' kikiu, to kiu va'peh me voh a no neo' sih manih pa kiu pe Ieesu' Kristo. Paröm he' pet na a potan avih peö' manih pe Stakis, e' e vamomhë vih peö'.
- 10 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Apeles vëh, nee to punö' voh o vaman pe', ivëhkëk o iu pe' to para' kikis manih pe Ieesu' Kristo.
- Paröm he' me a potan avih peö' manih pa tapaiuun pe Aristobulus.
- 11 Paröm he' a potan avih peö' manih pe poaneo', e Herodion.
- Paröm he' me a potan avih peö' manih pa kën tom sinan pe Narsisus, varih to te' ne po kum pe Sunön.
- 12 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Trifina' pen Trifosa'. Ee a poa köövo to kiu vëhva' rakah ne sih pa nok a kiu pe Sunön.
- Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Persis, e' e vamomhë vih peö'. E' me to kiu vëhva' rakah voh non pa nok a kiu pe Sunön.
- 13 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Rufus, e' a te' nö' to iu oah rakah no' sih

manih pe Sunön, me manih pe sinaneah vëh, to nonok rakah vavoh ka no neo' manih pe eö' e koa' rakah pe'.

14 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Asinkritus, Flegon, Hermes, Patropas, Hermas, me ra kën kea varih to te' va'peh me ne rae.

15 Paröm he' me a potan avih peö' manih pe Pilologus, me Julia', me manih pe Nereus, pen vameneah, me manih pe Olimpas, me a napan kurus pe Sosenën varih to te' va'peh me ne rae.

16 Paröm he' a soe vavihvih vivihan peöm manih po upöm peöm, vamanih pa taate' vaöt koren. A ma kum kurus pe Ieesu' Kristo to vanö nös a ma soe vavihvih pee manih peöm.

O Upöm Te' To Kehkeh Kök Ne Sih O Kum Te' Varih To Vaman Ne E Ieesu'

17 Kën poaneo', manih pa ehnan e Ieesu', eö' to sosoe vakis rakah ka no' nös neöm pan, eöm se matop nem po te' varih to kehkeh ki a no neöm sih, köm vasosöëri me nem o upöm peöm, pare mimirö' ne sih o vaman po upöm te'. Ee to kihkiuh rakah e ne sih po vavaasis man nöm to kon voh, ivëh, köm se te' varo rakah këh nem rae.

18 A pap napan poë varih to hikta suksuk ne e Ieesu' Kristo. Ee to nonok varoe ne sih a ma tah to he' vaeö koman hah a ne. A ma vaato pee to para' momona, marën a vanun a ma kokoman po te' varih to hikta nat ne pataeah ivëh a hat.

19 A napan kurus to pënton voh ee pan, eöm to vavetet rakah e nem sih pa taate' pënton soe, ivëh, nö' to hara' vaeö suk a no' neöm. Ivëhkëk, eö' to iu no' a ö ne eöm se te' maaka rakah nem pataeah to

te' vih non, me a ö ne eöm se nat nem teen nem ta tah hat.

²⁰ A si' ö hat ke Sosenen vëh to he'he' non sih a taate' vakamö', se vöknah en pe susun po ora' hat, pare' he' en peöm po kiki marën a vöknah eah.

O ururuan pe Sunön pea Ieesu' Kristo to te' me a no neöm.

²¹ E Timoti' a te' to kiu va'peh me a no neö' sih, to vanö nös a potan avih pe' manih peöm va'peh me a ken poaneo' varih, e Lusius, me e Jeson, me e Sosipater.

²² Eö' e Tertius, a te' to kiun o vaato pe Pöl po pëpa' vëh, parö' vanö nös a potan avih peö' manih peöm pa ehnan e Sunön.

²³ E Gaëus to vaonöt ka neo' e Pöl, me o kum te' kurus varih to vaman ne e Ieesu', kemöm vatötönun manih pa iuun pe'. E' me to vanö nös a potan avih pe' manih peöm, va'peh me e Erëstus, a te' to matop non sih a moni' pa kaman manih pa vöön vëh, me e kea pea e Kwartus.

²⁴⁻²⁶ * Eö' to kë no' a ehnan e Sosenen to antoen non a vakiki rakah o vaman peöm, vamanih pa ö no a Soe Vih vëh nö' to vavatus suk no' sih e Ieesu' Kristo to soe va non. Eö' to soe tavus a ö ne Sosenen to vamaaka vah va in a ma tah vakoan varih to vakoan voh ne pa ma tamoan. Ivëhkëk, kuru ne' to vataare vamaaka en pa ma tah poë varih. Emöm to vatvus a ma tah no o te' vanënën soe to kiun voh. Emöm to vatvus o kiun pamëh suk e Sosenen vëh to hikta antoen non a mët to ta' a

---

* **16:24-26:** A ma meh ö kiun vamoan va po to Grik to vatom pet o ves 24, ko soe va non manih pan, "O ururuan pe Sunön pea e Ieesu' Kristo to te' me a non neöm kurus. Oman."

möm a nok. E' to nok va nën marën a ö no te' kurus varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se vaman e Ieesu' Kristo, ka manih pa taate' pamëh nee se pënton koe a soe pe Sosenën nën.

²⁷ Ea to te' no a ma te' pe Ieesu' Kristo, ivëh, ka se kë rakah no a ëhnan e Sosenën, pe e' varoe kuru to te' vamaman non o nat. Ea se koe rakah a vanot pa kë a ëhnaneah pa ma poen kurus. Oman.

SOE A TO'TO'
**The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of
Papua New Guinea**
Nupela Testamen long tokples Vasui long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Vasui (Tinputz) (Tinputz)

Dialect: Vasui

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

f779a4b1-4c33-58ed-ae43-2686ceb877fb